

**BATMAN
AKADEMİ
DERGİSİ**

Batman Üniversitesi
İslami İlimler Dergisi

**BATMAN
ACADEMY
JOURNAL**

Batman University
Journal of Islamic Sciences

BATMAN AKADEMİ DERGİSİ

Batman Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi

e-ISSN: 2619-9114

Yıl: 5, Cilt: 5, Sayı:2

Aralık-2021

MAKALE BİLGİLERİ

Toplumsal Güveni Sağlamada Kur'an'ın Rolü

The Role Of The Quran In Ensuring Social Trust

YAZAR

Mekki SOLMAZ

Dr. DİB. mekkisolmaz70@gmail.com

Orcid: 0000-0003-3245-3701

Yayın Bilgisi

Yayın Türü: Araştırma Makalesi

Makale Geliş Tarihi: 08.10.2021

Makale Kabul Tarihi: 13.12.2021

Sayfa Aralığı: 586-636

Öz: Kur'ân-ı Kerîm nazil olduğu toplumu ıslah ettiği gibi, sonraki toplumları da öğretileri ve değerleri ile ıslah etmiştir. Bugünkü çağdaş diye nitelendirdiğimiz toplumları da ıslah etmeye, sorunlarını tedavi ettirmeye, yenilenebilir sıkıntıları da ele alıp halletmeye kadir. Bu sorunlardan en önemlisi de toplumsal güveni sağlama mevzuudur. Kur'ân bunu sağlama noktasında özne konumundadır. Zira o, toplumsal olarak büyümenin, çağdaşlaşmanın ve yenilenmenin tüm öğelerini taşıyan bir kitaptır. Her ne kadar özellik itibarıyla Kur'ân'ın nazil olduğu toplumdan az veya çok farklı özellikte sorunlar ve problemler olsa bile Kur'ân'ın ahkâmı ve öğretileri ile hayatı idame etme yaklaşımı farklı zaman ve zeminlerde tüm dertlere deva, sorunlara çözüm ve kötülüklerden de korunmadır. Toplumsal güven, Kur'ân-ı Kerîm tarafından başlatılan bir dizi eylem ve ilke ile sağlanır. Aksi halde ise ceza ilkesi devreye girer. Toplumsal güveni sağlamak için desteklenen unsurların bir kısmını analiz eden ilmin ve bilimin kökeni ve temeli olan Kur'ân-ı Kerîm'i tanıtmak, O'nun ceza ilkesi yoluyla toplum için kamu ve özel güvenliğin sağlanması üzerindeki etkisini vurgulamak, toplumsal güveni sağlamak yolunda Kur'ân-ı Kerîm'in evrenselliğini göstermek araştırmamızın gayesi olacaktır.

Anahtar Kavramlar: Tefsir, Kur'ân, Toplum, Güven, Rol.

Abstract: Just as the Quran corrected the society it was revealed to, it also reformed later societies with its teachings and values. It has the power to rehabilitate the societies that we call today as contemporary, to have their problems treated, to deal with renewable problems and to solve them. The most important of these problems is the issue of providing social trust. The Quran is the subject in providing this because it is a book that carries all the elements of social growth, modernization and renewal. Although there are problems with more or less different characteristics than the society in which the Quran was sent down, the approach to pursue life with the rules of the Quran and to maintain life with its teachings is a solution to all problems and protection from evil at different times and grounds. Social trust is provided by a series of actions and principles initiated by the Quran. Otherwise, the penalty principle comes into play. The purpose of our research will be to introduce the Quran, which is the basis of science that analyzes some of the elements supported in order to ensure social trust, to emphasize its influence on the provision of public and private security for the society through the principle of punishment, to show the universality of the Quran.

Keywords: Tafsir, Quran, Society, Confidence, Role.

Giriş

Güven duygusu insanlık ile var olmuştur. Fertten topluma herkesin ihtiyaç duyduğu önemli bir olgudur. Kişi toplumda huzurlu yaşamak için güvenli bir sığınağa, toplum da varlığını devam etmek için güvenli bir ortama ihtiyaç duyar. Kur'ân-ı Kerîm'in insanlık tarihinde gerçekleştirdiği inkılâbı ve buna bağlı olarak oluşturduğu güven toplumunu anlayabilmek için cahiliye toplumunun bütün yönleriyle iyi bilinmesi gerekmektedir. Ancak bu bilgi sayesinde Allah Resûlü'nün (s) böyle bir toplumu yirmi üç sene gibi kısa bir süre içinde nereden nereye getirdiği daha iyi anlaşılabilir.

Kur'ân-ı Kerîm, onu hayata aktaran Hz. Peygamber'in (s) marifetiyle kısa bir sürede cahiliye döneminde revaçta olan kötü ahlak, adet ve uygulamaları, Allah'ın emirleri doğrultusunda ortadan kaldırıp onların yerine güzel olanları getirmiş; toplumda var olan zulüm, korku ve endişeyi adalet ve güvene dönüştürmüştür. Toplum güvenliği yaşam boyu bir gerekliliktir. İnsanlar beraber yaşayan ve hayatlarının devamını birlikte sürdüren varlıklardır. Toplum olarak yaşamamanın temelinde fertlerin birbirlerini tanımaları, sosyal bir varlık olarak yardımlaşma, dayanışma ve iyi ilişkiler içerisinde olmaları, toplumsal güven esasına dayalı bir zeminde hayatı paylaşmaları gerekir.

Toplumsal güvenin önemi toplumların devamı için tartışılmazdır. Birbirlerine güvenen bireylerin oluşturduğu toplumlar ancak uzun süre sağlıklı şekilde ayakta kalabilir. Bu ayakta kalışı temin etmede en önemli unsurlardan birisi de hiç kuşkusuz iman olgusudur. İman, bireylerin kendisine,

yaratıcısına ve başkalarına güvenmesini sağlar ki onun birey ve toplumlardaki etkisi güvenli toplumun devamını sağlar. Biz bu çalışmamızda içinde yaşadığımız zaman diliminde günümüz Müslümanlarının çektiği sıkıntıları ve içinde buldukları handikapları da göz önünde bulundurarak, ideal Müslümanlığın kişiye kazandıracığı toplumsal güven duygusunu ve bu güveni sağlamada Kur'ân-ı Kerîm'in rolünü inceleyip dikkatlere sunmaya çalışacağız. Öncelikle toplumsal güven kavramını irdelemek istiyoruz.

Toplumsal Güven: “Güven, korku, çekinme ve kuşku duymadan inanma ve bağlanma duygusu, itimat” olarak tanımlanmaktadır.¹ Terim olarak ise, ferdi ve toplumsal olarak dünyevi ve uhrevi tüm alanlarda insanlardan endişe ve korkuyu gideren huzur ve güvencedir.² Güven; bir kişiye, bir şeye veya kendine karşı duyulana bel bağlama; rahatlama hissi, itimat etmek ve inanmak anlamlarına gelir.³

İnsanların güvenliğini sağlamak, çıkarlarını korumak, dünya ve ahiret mutluluklarını gerçekleştirmeyi Kur'ân-ı Kerîm'in nüzul sebepleri arasında zikreden⁴ alimler olsa da bu konu tartışılır.

Toplumsal güven bütün toplumlar için acil bir ihtiyaçtır. Zira o toplumda yaşayan bireylerin dini, siyasi, kültürel, güvenlik, sosyal, eğitsel, sağlık ve ekonomik alanlar başta

¹ www.tdk.gov.tr. “Güven”, (Erişim 26 Temmuz 2021)

² Abdullah b. Abdulmuhsin et-Türkî, *El-Emnu fi Hayati'n-Nasi ve Ehemmiyetuhu fi'l-İslami*, 62. shamela.ws/index.php/book/31563, (Erişim 26 Temmuz 2021)

³ Şemseddin Sami, *Temel Türkçe Sözlük-Kamus-ı Türkî*, (İstanbul: Tercüman Gazetesi, 1985), 451.

⁴ Abdulvahhab Hallaf, *İlmu Usuli'l-Fikhi ve Hulasatu't-Teşrii'l-İslami*, (Mısır: Matbaatu'l-Medeni, 2016), 1/226, <https://waqfeya.com/book.php?bid=11122>, (Erişim 26 Temmuz 2021)

olmak üzere bütün yaşamsal alanlarını ilgilendirmektedir. Sosyal güvenlik, toplum üyelerinin kendilerini güvende hissetmelerini sağlayan, toplumda yaşanabilir iyi bir hayatı gerçekleştiren, aynı zamanda başarılı, uyumlu, salih ve örnek bir aile ortamını sağlayan önemli bir unsurdur. Buna ilaveten toplumsal güven başta Devlet kurumları, sivil kuruluşlar, uzman ve sorumlu kişiler olmak üzere toplumun tüm bireylerinin omuzlarında yerine getirilmesi gereken sosyal bir sorumluluktur.⁵

Toplumsal güvenlik, şer'i ve hayati bir gereklilik olup; insan, hayvan, kuş ve cemadat için vazgeçilmez bir olgu ve yaşam için zorunlu olan yasal bir yükümlülüktür. Allah (cc), insanların hayattaki güvenliğini bütün hal ve hareketlerini tanzim etmek üzere koyduğu sağlam usullerle üzerine almıştır. İslam, toplumsal güvenin önemi hakkındaki çabası tüm inançların üstündedir.⁶ Kur'ân-ı Kerîm toplumsal güveni sağlama noktasında ihtiyaç sahibi bireylere yemek yediren insanların cennetlik olduğunu ifade etmiş,⁷ "Onlar, seve seve yiyeceği yoksula, yetime ve esire yedirirler. (Yedirdikleri kimselere şöyle derler:) "Biz size sırf Allah rızası için yediriyoruz. Sizden bir karşılık ve bir teşekkür beklemiyoruz."⁸ Aynı zamanda, başkalarının mallarına saldırmaya karşı da uyarılmış,⁹ "Sizinle savaşanlara karşı Allah yolunda siz de savaşın. Ancak aşırı gitmeyin. Çünkü Allah aşırı gidenleri sevmez."¹⁰ Saldırgan-

⁵ Türkî, *el-Emnu fi Hayati'n-Nasi ve Ehemmiyetuhu fi'l-İslami*, 62.

⁶ Türkî, *el-Emnu fi Hayati'n-Nasi ve Ehemmiyetuhu fi'l-İslami*, 66.

⁷ Razî, Fahreddin, *et- Tefsiru'l- Kebir (Mefatihul- Çayb)*, (Beyrut: Daru İhyau't-Turasi'l-Arabi, 2005), 30/ 747.

⁸ el-İnsân, 76/8-9.

⁹ Taberî, Muhammed b. Cerîr b. Yezîd b. Kesîr Ebû Cafer, *Câmi'u'l-Beyân an Te'vili'l-Kur'ân*, (Kahire: Müessesetu'r-Risale, 2000), 3/ 562.

¹⁰ el-Bakara 2/190.

lara da saldırı türlerine uygun cezaları uygulamıştır.¹¹ “Hürmetler (saygı gösterilmesi gereken şeyler) kısas kuralına tabidir. O halde kim size saldırırsa, size saldırdığı gibi siz de ona saldırın, (fakat ileri gitmeyin). Allah’a karşı gelmekten sakının ve bilin ki, Allah kendine karşı gelmekten sakınanlarla beraberdir.”¹²

Kur'ân-ı Kerîm'de toplumsal güven açıkça zikredilmektedir. Allah (cc) iyilik ve takva konusunda yardımlaşmayı emretmekte, günah ve düşmanlık üzere yardımlaşmayı da nehyetmektedir.¹³ Nitekim şu âyette de bu hususa değinilmektedir: “İyilik ve takva (Allah’a karşı gelmekten sakınma) üzere yardımlaşın. Ama günah ve düşmanlık üzere yardımlaşmayın.”¹⁴ Diğer bir âyette de “Mü'minler ancak kardeşirler.”¹⁵ buyurarak mü'minler arasında karşılıklı muhabbet ve dostluk ilişkisi kurmak suretiyle oluşturduğu kardeşliğe işaret etmektedir. Konu ile ilgili olarak şu ayet zikredilebilir: “Mü'min erkekler ve mü'min kadınlar birbirlerinin dostlarıdır. İyiliği emreder, kötülükten alıkoyarlar.”¹⁶ Allah (cc) ilk etapta İslam'ın kılıç zoruyla yayılmasını nehyetmiştir.¹⁷ Nitekim şu ayette bu hususa değinilmektedir: “Dinde zorlama yoktur. Çünkü doğruluk sapıklıktan iyice ayrılmıştır. O halde kim tâğûtu

¹¹ Rağîb Ebî'l Kasım Muhammed b. Hüseyin el-İsfahânî , *el-Müfredât fi Ğarîbi'l-Kur'ân*, “emn”, (Beyrut: Dâru'l- Ma' rife, trs.), 1/408.

¹² el-Bakara 2/194.

¹³ Taberî, *Câmiu'l- Beyan an te'villi âyi'l- Kur'an*, c. IX, s. 490.

¹⁴ el-Mâide 5/2.

¹⁵ el-Hucurât 49/10.

¹⁶ et-Tevbe 9/71.

¹⁷ Mâverdî, Ali b. Muhammed b. Habîb Ebû'l-Hasen el-Basrî, *en-Nüket ve'l-Uyûn (Tefsîru'l-Maverdi)*, thk. Seyyîd b. Abdülmaksûd b. Abdürrahîm, (Beyrut: Daru'l-kutubi'l-ilmîyye, 1992), 1/327.

tanımayıp Allah'a inanırsa, kopmak bilmeyen sapasağlam bir kulpa yapışmıştır. Allah, hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir”¹⁸

Allah'ın Kur'ân ve sünnette Müslümanlara güçlü olmaları için hazırlanmasını istediği fikirsel, askerî, sosyal ve siyasi alanlar ile beraber toplumun güvenliğini sağlayacak hususlar İslam'ın talep ettiği güç, hakkı ve doğru olanı koruma, verilen sözlere bağlı kalma, haksızlıkları ve zulmü bertaraf etme ve aynı zamanda bu meyanda mazlumun yanında olma istemidir.¹⁹ İnsanların zaman zaman karşılaştıkları kaza ve belalardan ötürü korku ile imtihan edilmeleri de sınanmanın bir ölçüsü olarak telakki edilmiştir.²⁰ Nitekim şu ayette bu hususa değinilmektedir: “*Andolsun ki sizi biraz korku ve açlıkla, bir de mallar, canlar ve ürünlerden eksilterek deneriz. Sabredenleri müjdele.*”²¹

İslam dini tüm Müslümanlara Allah'a, Resûlüne ve günah olmadığı müddetçe de ulu'l-emre itaati; genel yaşam ile diğer ihtilafli konularda ise iki asıl kaynağa (Kur'ân ve sünnet) dönmeyi farz kılmıştır.²² Konu ile ilgili şu ayet bu hususa işaret etmektedir: “*Ey iman edenler! Allah'a itaat edin. Peygamber'e itaat edin ve sizden olan ulu'l-emre (idarecilere) de. Herhangi bir hususta anlaşmazlığa düştüğünüz takdirde, Allah'a ve ahiret gününe gerçekten inanıyorsanız, onu Allah ve Resûlüne arz edin. Bu, daha iyidir, sonuç bakımından da daha güzeldir*”²³

¹⁸ el-Bakara 2/256.

¹⁹ Cihan Tahir Muhammed Abdulhalim, *Et-Ta'sil's-Şer'i Li'l-Emmi'l-İctimaî*, s. 7, fiqh.islammessage.com, (Erişim 28 Temmuz 2021)

²⁰ et-Taberi, *Câmiu'l- Beyan an te'villi âyi'l- Kur'an*, 3/ 219.

²¹ el-Bakara 2/155.

²² Ebu Abdullah, Muhammed b. İdris Eş-Şafî, *Tefsiru'l-İmami's-Şafî*, thk. Ahmed b. Mustafa el-Ferran, (Riyad: Daru't-Tedmuriyye, 2006), 2/ 617.

²³ en-Nisâ 4/59.

Kur'ân ve sünnet; hata ve sapmalar konusunda fail ve meful, haklı ve haksız, hâkim ve mahkûm tüm bireyler için toplumsal güveni sağlama konusunda iki asıl unsurdur. Dini konularda ise her bir Müslüman topluluk için de başarının ve kurtuluşun anahtarıdır. Güven toplumunda insanlar kendi aralarında canı, ırzı, malı, akli ve dini koruma noktasında her türlü fedakârlığı gösterdikleri için yükselen, gıpta edilen ve en hayırlı ümmet olma yolunda başarı elde ederler. Nitekim şu ayette bu hususa değinilmektedir: *“Siz, insanlar için çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz. İyiliği emreder, kötülükten men eder ve Allah'a iman edersiniz”*²⁴ Bu topluluk, Allah'a, resûlüne ve ulu'l-emre itaat eden ve onların emirlerine göre hayatı idame eden güven toplumdur.²⁵ Konu şu ayette dile getirilmektedir: *“Onlar öyle kimselerdir ki, şâyet kendilerine yeryüzünde imkân ve iktidar versek, namazı dosdoğru kılar, zekâtı verir, iyiliği emreder ve kötülüğü yasaklarlar.”*²⁶ İman ile beraber salih amel, yeryüzünü imar etme adına insana tevdi edilen halifelik sorumluluğu ile beraber insanları manen güçlü kılan tüm unsurlar toplumsal güveni meydana getiren yollardır.²⁷ Nitekim şu ayette bu hususa değinilmektedir: *“Allah, içinizden, iman edip de salih ameller işleyenlere, kendilerinden önce geçenleri egemen kıldığı gibi onları da yeryüzünde mutlaka egemen kılacağına, onlar için hoşnut ve razı olduğu dinlerini iyice*

²⁴ Âl-i İmrân 3/110.

²⁵ Taberî, *Câmiu'l-Beyan 'an te'vîlli âyi'l-Kur'an*, 18/ 651.

²⁶ el-Hac 22/41.

²⁷ Zemahşerî, *Câru'l-lah Ebu'l-Kasım Mahmud b. Ömer, el-Keşşâf 'an Hakâiki Çavâmizi't-Tenzîl ve 'Uyûni'l-Ekâvîl fî Vücûhi't-Te'vîl*, thk. Adil Ahmet Abdulmevcud vd. (Beirut: Daru'l-Kitabi'l-Arabi,1986), 3/ 251.

yerleştireceğine, yaşadıkları korkularının ardından kendilerini mutlaka emniyete kavuşturacağına dair vaatte bulunmuştur.”²⁸

Sosyal güvenlik ile psikolojik ve toplumsal güvence küfranı nimet sebebiyle korkuya dönüşür.²⁹ Buna örnek olarak “Allah şöyle bir memleketi misal verdi: Orası güven ve huzur içinde idi. Oraya her taraftan bolca rızık gelirdi. Fakat Allah’ın nimetlerine nankörlük ettiler; bu yüzden yaptıklarına karşılık Allah onlara şiddetli açlık ve korku ızdırabını tattırdı”³⁰ ayetini gösterebiliriz. Bu âyette ifade edildiği üzere Kur’ân-ı Kerîm toplumların güvenliğine de değinmiştir. Allah (cc) burada güven ve huzur içinde olan bir memleketi misal göstererek kendilerine verilen nimetlere karşı nankörlük etmeleri sebebiyle Allah’ın onlara açlık, korku ve azap verdiğini, daha önceleri güvende oldukları, hiçbir ferdinin korku nedir bilmediği halde, Allah’ın nimetlerini inkâr ederek Allah’ın kendilerine korku, açlık, dünyevi zevklerden mahrumiyet ile beraber çetin bir azaba müstehak kıldığı ifade edilmektedir.³¹

Kur’ân-ı Kerîm gayrimüslimlerin de güvenliğinden söz etmektedir. Bu konu ile ilgili olan ayetlerin birinde Allah (cc) şöyle buyurmuştur: “Allah sizi, din konusunda sizinle savaşmamış, sizi yurtlarınızdan da çıkarmamış kimselere iyilik etmekten, onlara âdil davranmaktan men etmez. Şüphesiz Allah âdil davrananları sever. Allah, sizi ancak, sizinle din konusunda savaşan, sizi yurtlarınızdan çıkararak ve çıkarılmanız için destek verenleri dost edinmekten men eder. Kim onları dost edinirse, işte onlar

²⁸ Nûr,24/55.

²⁹ Vahidî, *el-Vasîf fî tefsîri'l-Kur'âni'l-mecîd*, s. III, s. 88.

³⁰ en-Nahl 16/112.

³¹ *Beyzâvî, Nâsırüddîn Ebû Saîd (Ebû Muhammed) Abdullâh b. Ömer b. Muhammed, Envârü't-tenzîl ve esrârü't-te'vîl, thk. Muhammed Abdurrahman Mar'aşlî, (Beirut: Daru ihyai't-turasi'l Arabi, 1997), 3/ 242.*

zalimlerin ta kendileridir"³² Ayet-i kerimede dinde muhalif olanlara yapılan iyilikten söz edilmektedir. Bu öyle bir konu ki en modern denilen gayrimüslim toplumlarda bile bunun örneğine rast gelmemiz mümkün değildir.³³ Burada asıl olan Müslüman toplumlarda yaşayan gayrimüslimlerin sosyal gelişim ve kültürel ilerlemelerinin Kur'ân-ı Kerîm tarafından aktarılmasıdır. Bizim de bu konuları Kur'ân-ı Kerîm marifetiyle bilmemizdir.³⁴

Gayrimüslimlerin güvenliği ile ilgili olarak münazara ve davet konusunu içeren şu ayet te konumuza örnek teşlik etmektedir. "İçlerinden zulmedenler hariç, Kitap ehli ile ancak en güzel bir yolla mücadele edin ve (onlara) şöyle deyin: "Biz, bize indirilene de, size indirilene de inandık. Bizim ilahımız ve sizin ilahınız birdir (aynı ilahdır). Biz sadece ona teslim olmuş kimsele-
riz."³⁵ Bu âyet, gayrimüslimlerden uzaklaşmayı gerektirir.³⁶ İşte bu durum Müslümanların gayrimüslimler ile nefsi, be-
deni, ırzı ve mali vb hayatın tüm merhalelerindeki ilişkisine delalet eder.³⁷

Emin ve emanette olmanın yolu ve aynı zamanda güveni-
lir olmanın şartı, bizi yoktan var eden Cenabı Allah'ın bize tevdi ettiği emanetlerine sahip çıkmaktan ve onarı bihakkın korumaktan geçer. İnsanoğlu kendisine tevdi edilen emanet-
lere bihakkın sahip çıktıkça, emin ve güvenilir insan vasfını

³² el-Mumtehine 60/8-9.

³³ Taberî, *Câmiu'l- Beyan 'an te'vülli âyi'l- Kur'an*, 23/ 321.

³⁴ Cihan Tahir Muhammed Abdulhalim, *et-Ta'sil'ş-Şer'i li'l-Emmi'l-İctimaî*, 8, fiqh.islammessage.com, (Erişim 28 Temmuz 2021)

³⁵ el- Ankebût 29/46.

³⁶ Mâverdî, *en-Nüket ve'l-Uyûn (Tefsiru'l-Maverdi)*, 6/ 3286.

³⁷ Cihan Tahir Muhammed Abdulhalim, *et-Ta'sil'ş-Şer'i li'l-Emmi'l-İctimaî*, 9, fiqh.islammessage.com, (Erişim 28 Temmuz 2021)

kazanmış olur. Aksi takdirde, kendisine tevdi edilen emanete sahip çıkmayıp ihanet ettiğinde eminlik sıfatına hanel gelir. Bunun neticesinde de eman gider, güven de yok olur. İnsanda güven duygusunun yara alması, eminlik sıfatına hanel gelmesi, güven toplumunu inşa eden tüm unsurların zedelenmesini beraberinde getirir. Ahde vefa, emanet bilinci, sevgi, saygı, samimiyet, sadakat, merhamet ve yardımlaşma bu unsurlardan sadece bir kaçıdır. Güvenmek, adeta güvenilen kimseye teslim olmaktır. Onun için zordur ve onun için çok değerlidir. Değerlidir çünkü toplumsal hayatın sığınağıdır. Güven varsa eminsiniz. Güven yoksa kendinizden bile emin olamazsınız.

İslam güvendir. İslam, barışı, güveni, emanı ve huzuru, kısacası güven toplumunu inşa etmek için gelmiştir. Müslümanın hayatında güven tesisinin parametreleri sık sık görülür. Bunlardan en önemlisi selamdır. Selam, güvendir. Selam, güven, zararsızlığın teminatı ve memnuniyetin bir ifadesidir. Selam, aynı zamanda dua, memnuniyetin ve mutluluğun parolası, bağlılık, yakınlık ve yakınlaşmaktır. Namaz, güvendir. Zira fatihadaki "biz" ve tahiyattaki "selam" güven duygularını tazelemektedir. Oruç, güvendir. Zira oruçta varlık arasında, yokluğu hissetmek vardır ki bu da fakirlerin bize karşı güvenini sağlam tutar. Zekat, güvendir. Zira fakirlerin yokluklarına yapılan bir takviye bu güveni sağlar. Kurban, güvendir. Zira bölüşmek, İbrahimî bir fedakârlık ve İsmailî bir teslimiyet bu güveni sağlar. İşte bunun gibi ibadetlerin tümü bir şekilde güven etrafında dönüp durmaktadır.

Toplumsal güven duygusu insanlık ile var olmuştur. Toplumda yaşayan her ferden ihtiyaç duyduğu önemli olgular-

dan biridir. Fertler hayatlarını idame etmek için güvenli bir ortama sahip olmak istedikleri gibi, toplumlar da hayatlarını idame etmek için güvenli bir sığınak arzu ederler.

1.Kur'an'da Toplumsal Güveni Oluşturan Temel Dinamikler

Kutsal kitabımız Kur'ân-ı Kerîm, insanların hem fani hem de ebedi hayatını şekillendirecek hükümleri serd ederek onları aydınlatmaktadır. Gerçek güven, ancak ve ancak Kur'ân'ın bu öğretileri ile beraber iman, amel ve sağlam inanç ile kalplere ve dimağlara yerleşebilir.

Kur'ân-ı Kerîm'in genel anlamda toplumsal güven ve sosyal güvenliğin başarısı üzerinde derin bir etkisi vardır. Kur'an'a göre genel anlamda toplumsal güvenin üzerine kurulu olduğu bir takım esaslar vardır ve bunların temini ile toplumsal güven sağlam bir zemine oturmuş olur. Şimdi sırasıyla bu esalara yer verelim:

1.1. Samimiyet

Emniyet, eman ve güven esasına dayalı bir imana sahip olan fertlerin ilişkilerinde samimiyet esastır. Samimiyet hem sosyal, hem de dinî hayatta yaşanması gereken, bireylerin ve bireylerden oluşan toplumların en doğal davranış unsurlarından ve toplumsal güveni sağlamaya yönelik uyulması teşvik edilen en önemli ilkelerden biri, aynı zamanda kalpte yaşanan ve taklidi yapılamayan en önemli davranışlardan biridir. Bundan dolayıdır ki samimî olan insanların hal ve hareketleri, konuşmaları, üslupları, bakış ve davranışları, doğal olması nedeniyle hem güven verici hem de etkileyicidir. Samimiyetin dinî karşılığı ihlastır. Bir şeyi hâlis kılmak-

tır. Hâlis olmaktır. Özünü almak ve seçmektir.³⁸ Saf, temiz ve hâlis olmaktır. Şâibeli olmamaktır. İman, amel, ibadet, itaat, ahlak, muamelat, ukubat ve bunlar gibi dinî görevleri başka insanların söylemlerine ve imalarına aldırmaksızın sadece ve sadece Allah için yapmaktır. Hz. Peygamber (s) de dinin önce Allah'a, sonra da kitabına, Resûlüne, Müslümanların önderlerine ve bütün Müslümanlara karşı samimiyet olduğunu ifade etmişlerdir.³⁹ Samimiyet ve ihlaslı olmayan imanda da nifak vardır ki bu samimiyetsizliği insanların anlayabilmesi de maalesef çok zordur. İnanan bir fert diğeri-ne üstünlük taslamaz, taslayamaz. Zira o çok iyi bilir ki, inananlar arasındaki en büyük ölçü görünüşte değil, samimiyettedir. Samimiyetin olduğu bir yerde her zaman güven ve itimat vardır. Bundan dolayıdır ki, samimiyetin hâkim olduğu toplumlar güvenli ve birbirleri ile dayanışma içerisinde olan toplumlardır. Samimiyetin olduğu bir toplumda güven-sizlikten de söz edilemez.

1.2. Kardeşlik

Emniyet, eman ve güven esasına dayalı imana sahip olan fertlerin ilişkilerinde kardeşlik esastır. Toplumda güven duygusunun temellendirilmesine ve bu duygunun toplumda yerleşmesine en fazla katkı sağlayacak davranışlardan ve unsurlardan biri ve en önemlisi kardeşliktir. Hz. Peygamber'in (s) tesis ettiği uhuvvet ve kardeşlik müessesesi öyle bir anlayış ki, eşlerinden birini, malının yarısını, en sevdiği şeyleri, daha yeni tanıdığı, tanıştığı, huyunu bilmediği, sadece Müslüman olarak bildiği ve din kardeşi edindiği kimseye

³⁸ Cevherî, İsmail b.Hammad; *es-Sihâh*, (Beyrut: Dâru'l-İlm lilmelayin, 1979), "hls", 3/1037.

³⁹ Müslim, "İman", 95.

verecek, daha da ileri giderek onu kendine mirasçı kabul edecek kadar derin ve anlamlı bir kardeşlik ruhudur. Birinin diğerine bağlılığını, birbirlerine sımsıkı kenetleyip tutan binâyâ benzeten Hz. Peygamber (s),⁴⁰ Müslüman, Müslüman'ın kardeşidir.⁴¹ diyerek kardeşler arasında güven duygusunu zedeleyecek, onu zayıflatacak, toplum fertleri arasında husumet ve nefret tohumlarını saçacak davranışlardan da kaçınmalarını şiddetle ikaz etmiştir.⁴² İşte bu kardeşlik ilkeleri ile hayatını idame eden ve bu ilkeleri hayata yansıtmış olan bir toplumda insanların birbiri ile olan ilişkileri de her zaman güven üzerine olur.

1.3. Adalet

Güven duygusunun temellendirilmesine ve bu duygunun toplumda yerleşmesine en fazla katkı sağlayacak temel davranışlardan ve unsurlardan biri, toplumları ayakta tutan en önemli ilke olarak mülkün temeli de sayılan mekanizma adalettir. Adalet, kanunların ve hükümlerin tüm fertler için eşit şartlarda işlenmesi, suçluların kanun ve mevzuatta yazılı olan cezalar ile cezalandırılmasıdır.⁴³ Bir toplumda eğer adalet yok ise, o toplumdaki bireyler kendilerini güven içerisinde hissetmediklerinden dolayı mutsuz olurlar. Cenabı Allah ta *“Ey iman edenler! Allah için hakkı ayakta tutan, adaletle şahitlik eden kimseler olun. Bir topluluğa duyduğunuz kin, sizi âdil davranmamaya itmesin. Adaletli olun; bu, Allah korkusuna daha çok yakışan (bir davranış) tır. Allah'a isyandan sakının. Allah*

⁴⁰ Buhârî, “Edeb”, 27; Müslim, “Birr”, 66.

⁴¹ Buhârî, “Mezâlim”, 3.

⁴² Buhârî, “Nikâh”, 45.

⁴³ Cevherî, *es-Sihâh*, “adl”, 5/1760-1761.

yaptıklarınızı hakkiyle bilmektedir"⁴⁴ buyurarak adaletin hangi şartlarda, niçin ve nasıl hâkim kılınması gerektiğini emretmektedir. Bundan dolayıdır ki, adalet ilkesinin bireyler nezdinde hâkim kılındığı toplumlarda güvensizlikten bahsedilemez. Adalet aynı zamanda, birey ve toplumların Hz. Peygamber'in (s) davetine istekli bir şekilde koşmalarının en temel hususlarından. Zira Hz. Peygamber (s), adaleti topluma hâkim kıldığı gibi kendi ev halkı arasında da hâkim kılmıştır. Hırsızlık konusunda kızı Fatıma bile olsa aynı hükmü uygulayacağını açık bir şekilde ifade etmişlerdir.⁴⁵ Adaletin en sağlam ve en güçlü bir şekilde yaşandığı dönemlerde devletlerin ve toplumların huzur ve refah içerisinde yaşadıklarını tarihler kaydetmektedirler. Hz. Ömer'in dönemi buna en bariz bir örnektir. Adaletin olmadığı dönemlerde ise, kargaşaların, kavga ve tartışmaların bitmediği, Müminler arasında derin ayrılıklara ve idarî boşluklara sebep olan olayların başladığını da tarihler kaydetmektedir. Bundan dolayıdır ki, adaletin olduğu bir toplumda güvensizlikten de söz edilemez.

1.4. Eşitlik

Toplumsal yapının sağlam ve güvenli olmasının önemli bir diğer ilkesi de eşitliktir. Eşitlik, fertler arasında dil, renk, ırk, makam ve mevki ayrımını olmaksızın eşit olmasıdır. Hz. Peygamber (s) Veda haccında irad ettiği hutbede, herkesin Allah katında eşit olduğunu, aynı anne ve babadan yaratıldığını vurgulayarak insanlar arasında eşitlik ilkesine dikkat çekmiştir.⁴⁶ Emniyet, eman ve güven esasına dayalı bir ima-

⁴⁴ el-Mâide 5/8.

⁴⁵ Müslim, "Hudut", 2.

⁴⁶ Ahmed bin Hanbel, *Müsned*, (Beyrut: El Mektebetu'l-İslamî, 1970), 5/411.

na sahip olan Müslümanların ilişkilerinde kardeşlik ve müsavata dayalı olarak sadelik, sevgi ve saygı esastır. İnsanlar ve toplumlar arasında eşitlik ve müsavatın olmadığı dönemlerde, kargaşaların, kavga ve tartışmaların bitmediğine, Müminler arasında derin ayrılıklara ve idarî boşluklara sebep olan olayların başladığına yakinen şahit olmaktadır. Eşitlik ve müsavatın hâkim olduğu toplumlarda ise, güvensizlik ortamından bahsedilemez. Hz. Peygamber'in (s) Medine'de tesis ettiği muahatı, kardeşliği, insanların birbirleri ile entegre oluşunu hayata geçirerek emniyet ve güveni temin etmiş, insanlar arasında birlik beraberlik ve kardeşliği oluşturmuştur.

1.5. Zarurat-ı Hamseyi Korumak

İslam'ın toplum düzeni için öngördüğü genel prensipler üç kategoride incelenir: Zaruriyyat (zaruretler), Hacıyat (ihtiyaçlar), Tahsiniyyat (güzellikler) Zaruretler; din, nefis, nesil, akıl ve malın korunmasıdır.⁴⁷ Zaruratı hamseyi korumak Kur'ân-ı Kerîm'in ve İslam dininin genel esaslarından biridir. Zira İslam, insanın dinini, nefisini, ırzını, aklını ve malını korumak için gelmiştir. Bu hususları korumak İslam'ın en önemli gayelerindedir. İslam dini insanoğlunun dinini korumuş, öyle ki dindeki fitneyi cinâyetten bile daha şiddetli kılmıştır.⁴⁸ İnsanların nefisini korumuş, muhafazasına önem vermiş, aynı zamanda nefisini korunmuş kılarak hayatını da hakkı olmadan dokunulmaz hale getirmiştir. Nitekim şu ayetlerde de bu hususa değinilmektedir: *"Kendinizi helak et-*

⁴⁷ Şâtîbî, İbrahim b. Musa b. Muhammed, *el-Muwâfakat*, thk. Meşhur b. Hasan Al Selman, (Beyrut: Daru'l-Ma'rife, 2008), 2/ 8-12.

⁴⁸ el-Bakara 2/217.

meyin. Şüphesiz Allah size karşı çok merhametlidir."⁴⁹, "*Haklı bir sebep olmadıkça, Allah'ın, öldürülmesini haram kıldığı cana kıymayın.*"⁵⁰ İnsanların aklını korumuş zira akıl sorumluluk unsurudur. İnsanoğlu kendi hava ve hevesini yaşamak üzere yaratılmamış, bilakis öncelikle Rabbine karşı, sonrasında nefesine, ailesine, tüm mü'minlere ve tüm insanlara karşı sorumluluklarını yerine getirmekle mükelleftir. Nitekim şu ayette de bu hususa değinilmektedir: "*Ey iman edenler! (Aklı örten) içki (ve benzeri şeyler), kumar, dikili taşlar ve fal okları ancak, şeytan işi birer pisliktir. Onlardan kaçınun ki kurtuluşa eresiniz*"⁵¹ Zira tüm bu sorumluluklar her daim uyanık olmayı ve gerçek bir şuuru gerektirir.

İslam dini insanoğlunun ırzını ve neslini koruma adına meşru evliliği emretmiş, sağlam temellerle kurulan aileyi her türlü harici ve dış mihraklara karşı da uyarmıştır. Zira bu olumsuzluklar nesli bozduğu gibi, neslin karışıklığına da sebep olur. Bunun yanında kötü hastalıklara ve neticesinde insanların helak olmasına vesile olur. Şu ayette bu hususa değinilmektedir: "*Zinaya yaklaşmayın. Çünkü o, son derece çirkin bir iştir ve çok kötü bir yoldur*"⁵² Aynı şekilde İslam hayatın olmazsa olmazı olan insanoğlunun malını korumuştur. Nitekim şu ayette de bu hususa değinilmektedir: "*Allah'ın, sizin için geçim kaynağı yaptığı mallarınızı aklı ermezlere vermeyin. O mallarla onları besleyin, giydirin ve onlara güzel söz söyleyin*"⁵³ Mal hayatın isteklerine ulaşma ve alışveriş aracıdır.

⁴⁹ en-Nisâ 4/29.

⁵⁰ el-İsrâ 17/33; el- el-En 'âm 6/151.

⁵¹ el-Mâide 5/90.

⁵² el-İsrâ 17/32.

⁵³ en-Nisâ 4/5.

Hız. Peygamber (s) de malı uğruna ölenin şehit olacağını ifade etmiştir.⁵⁴

Kur'ân-ı Kerîm'in insanların hayatlarında önemli bir yer tutan zarurat-ı hamseyi koruma adına çok çaba sarf ettiğini görüyoruz. İnsan hayatının anlamı ancak onların varlığına bağlıdır. Beş unsurdan birinin eksikliği insan hayatında çok derin izler bırakmaktadır.⁵⁵

Mensup olmakla şeref duyduğumuz mukaddes dinimiz İslam, Müslümanların özelde insanların da genelde dünyada güvenli bir şekilde çalışıp gönül huzuruyla yaşayabileceği bir toplum oluşturmak için bu ilkeleri korumayı ve uygulamayı emretmiştir.

1.6. Toplumunu Kötülüklerden Koruyup Faziletini Muhafaza Etme

Kur'ân-ı Kerîm'in en önemli gaye ve hedeflerinden biri de İslam toplumunu kötülüklerden ve toplum nazarında kabul görmeyen ve istenmeyen amellerden koruyup kabul görülen ulvi değerlere kavuşturarak ahlaki yüksek güvenli bir topluma dönüştürmektir. Nitekim şu ayette de bu hususa değinilmektedir: *“Siz, insanlar için çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz. İyiliği emreder, kötülükten men eder ve Allah'a iman edersiniz. Kitap ehli de inansalardı elbette kendileri için hayırlı olurdu. Onlardan iman edenler de var. Ama pek çoğu fasık kimselerdir.”*⁵⁶ Hz. Peygamber (s) de bir hadislerinde şöyle buyuruyor: *“Ben ancak iyi ahlaki tamamlamak üzere gönderildim.”*⁵⁷ Bu durum,

⁵⁴ Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail, *Sahihi Buhari*. nşr. Mustafa Dib El-Buğa. (Beyrut: Daru İbn Kesir, 2009), 3/ 108.

⁵⁵ Şâtübî, *el-Muvâfakat*, 2/ 8-10.

⁵⁶ Âl-i İmrân 3/110,

⁵⁷ Ahmed b Hanbel, 2/ 381.

toplumda bir dizi değer ve faziletleri bir araya getirerek dini engelleri ortadan kaldırmak, hayra vesile olmak, heva ve hevesleri aşka getirecek şerhlerden de uzaklaşmak suretiyle gerçekleşir. Zira toplumda yaşayan fertlerin sağlam ve iyi ahlakla bezenmesi, o toplumun ayakta kalmasının ve aynı zamanda güçlü ve uyumlu bir toplum olarak kalmasının da temelini oluşturur. Tarih, en yıkıcı medeniyetlerin insanların yaralarını sardığı ve onları rahatsız ettiği gerçeğine en iyi tanıklık niteliğindedir.⁵⁸

Kur'ân, oluşturmak istediği güven toplumunda iman ve ahlak temeline dayalı, toplumu kötülüklerden koruyup onu ıslah eden fiilleri ortaya koymasını, iyi olan meziyetleri yerleştirip kötülükleri ortadan kaldırmaya çalışmasını; dolayısıyla adaleti ve hakkaniyeti sağlamasını, İslam ümmetinin gerek içinde gerekse diğer toplumlarla barış içinde yaşayarak birliğini muhafaza etmesini istemektedir.

1.7. Engelleme, Caydırma ve Yaptırım Uygulama

Kur'ân-ı Kerîm, yasaklanan ve yapılmaması istenilen tüm suçlar için ortak kural olarak insanları engelleme, caydırma ve yaptırım metodunu kullanmıştır. Zira yasamanın temeli ve kuralı meşruluğu hakkında bilgi sunup, suçu engelleyip caydırarak aynı zamanda yaptırım uygulayarak o suçun yapılmasını engellemektir. Devlet kanun koyucu olarak cezayı bildirip suçu caydırmaz ve yaptırım uygulamaz ise bireyler tarafından işlenen o suçtan dolayı da sorumlu tutulamazlar. Şâyet bildirimde bulunmuş ise, mahkemeler cezasını uygular. Öyle ise asıl görev, cezayı bildirmek, caydırmak ve

⁵⁸ Ali Mansur, *Nizamu't-Tecrim ve'l-İkâb fi'l-İslam*, (Medine: Müessesetü'z-Zehra, 1976), 63.

cezayı işlemekten de birey ve toplumları engellemek, gerektiğinde de yaptırım uygulamaktır.⁵⁹

Yaptırımlar iki türlüdür: Birincisi, genel yaptırımlardır. Suçlulara uygulanan yaptırımlar insanları suç işlemekten uzaklaştırır. Suça meyletmek isteyen nefsi de engeller. Ayrıca, yaptırımların konulması safhasında ise, insanların suç işledikleri takdirde acı verici cezalara çarptırılacakları konusunda uyarılırlar. İnsanoğlu nefesine bile bile acı vermez. Ruhunu incitmez. Bununla beraber suça karşılık cezanın olacağı biliniyorsa bir nebze olsun suça meyil azalır veya suç işlemeyi düşünen kimse uygulanacak yaptırımın dozuna göre suçu işlemekten vazgeçer.⁶⁰

Yaptırımlar, insanların iç ve dış mihraklara karşı içgüdülerine direnç göstermelerine ve bunları kontrol etmelerine yardımcı olur. Cenabı Hak buna şu âyetle işaret etmektedir: *“Ey akıl sahipleri! Kısasta sizin için hayat vardır. Umulur ki (bu hükme uyarak) korunursunuz.”*⁶¹ Genel yaptırım uygulamalarından biri de Kur'ân-ı Kerîm'in bazı had ve cezaların uygulanması esnasında birçok insanın şahitlik etmesini istemesidir. Böylelikle suçların işlenmesi de engellenmiş olacaktır. Ayet-i kerimede bu konu şöyle izah edilmiştir: *“Mü'minlerden bir topluluk da onların cezalandırılmasına şahit olsun.”*⁶² Cezaların amacı olarak kamuoyuna caydırıcı bir fikrin genel

⁵⁹ Ferra, Ebu Ya'la, Muhammed, *el-Ahkâmu's-Sultaniyye*, (Beyrut: Daru'l-Kutubî'l-İlmiyye, 1983) 222.

⁶⁰ Ferra, *el-Ahkâmu's-Sultaniyye*, 68.

⁶¹ el-Bakara 2/179.

⁶² en-Nûr 24/2.

olarak yönlendirildiğini düşünürsek yaptırımların ne kadar etkili olduğu ortaya çıkacaktır.⁶³

İkincisi ise, özel yaptırımlardır. Suçlunun işlediği suçtan ötürü suçlanıp cezalandırılması, tekrar o suça yeltenmemesi adına suçlu için özel bir yaptırımdır. Cezalar ve beraberinde getireceği maddi ve manevi zararlar suçlunun o suça tekrar dönmesini engelleyen unsurlardır.⁶⁴ Özel yaptırımların doğasında, suçluyu işlediği suçtan alıkoyma ve bir daha o suçu işlememe adına adeta bir nasihat ve suçsuzluk haline bir yönlendirme vardır. Özellikle diyetlerde, mali yaptırımlar ve ta'ziri gerektiren bazı hadlerin yaptırımlarında hedef olarak özel caydırıcılık olduğunu görüyoruz. Ancak, riddet, cinâyet, evli kadının zina suçu ile eşkıyalıkta bu tür bir yaptırım düşünülemez.⁶⁵

1.8. Cezaların Rahmet Oluşu

Cezaların tümü Allah'tan kulları için birer rahmettir. Rahmet oluşları şer'i cezaların en önemli hedeflerinden bir tanesidir. Bu yaptırımlar, ümmetin varlığının korunmasının temel esasları ve ümmet yapısını işlevsiz hale getiren her türlü fesattan da koruyan hakikatlerdir. Yaptırımlar, toplumun güvenli, istikrarlı ve sakin olmasını ve bireylerin haklarını korumasını sağlar. Cenabı Allah'ın cezaların infazı noktasında ümmete olan merhametinin bir tecellisi de maktulün velisine kısas konusunda verilmiş olan haklardır. Bu haklar aynı zamanda veliler nazarında çocukları veya himayeleri altındakilerin can güvenliklerinin korunmasına yöneliktir.

⁶³ Ali b. Abdurrahman Hassun, "el-Ehdafu't-Teşriyye lil-Ukubati fi'l-İslam", *Melik Suud Üniversitesi, El-Ulumu't-Terbevîyye ve'd-Dirasatu'l-İslamiyye Dergisi*, sayı:1, 2001, 8

⁶⁴ Zeyneddin b. Nuceym, *el-Bahru'r-Raik*, (Beyrut: Daru'l-Ma'rife, trs.), 5/3.

⁶⁵ Hassun, *el-Ehdâfu't-Teşriyye lil-Ukûbati fi'l-İslam*, 8.

Cezaların rahmet oluşu, kamuoyunun genel anlamda caydırıcılık fikri ve suça karşı ayrımcılık içeren tepkilerin önlenmesi üzerinde önemli bir etkiye sahiptir.⁶⁶ Cenabı Hak konu ile ilgili olarak şöyle buyurmaktadır: *“Ey akıl sahipleri! Kısasta sizin için hayat vardır. Umulur ki (bu hükme uyarak) korunursunuz.”*⁶⁷

Allah'ın rahmeti hırsızlığın cezasında, eşkıyalıkta, iftirada, zinada ve içki cezasında da ortaya çıkar. Zira bu cezalar insanoğlunun malını koruduğu gibi ırzını da korur. Neticede de toplumda emniyet ve istikrar oluşur. Rahmet duygusu, her ne kadar birinci derecede ümmete ve ulusa ait olsa da, failin kendisini de ilgilendiriyor. Zira suçlu, kendisine ait maslahatın farkında değildir. Hâlbuki ceza hem dünyevi hem de uhrevi açıdan suçlu için bir rahmettir. Ama suçlu yapılan yanlış yönlendirmeler ve nefsinden oluşan aşırı isteklerden dolayı işlediği suçun neticelerini düşünemez bir hale gelir. Burada da bilinçsiz hareket ettiğinden dolayı zararı kendisine döner. Merhamet ve şefkatin bir tecellisi gereği işlediği suçun yaptırımını kendisini daha büyük bir suça düşmemesi için ilahi bir rahmet ve şefkat göstergesidir. Kişi her ne kadar ilk etapta cezanın kendisi için bir azap ve eziyet olduğunu düşünse de, gerçekte ise, suçu işlemeye devam etmesi halinde onun için sonuçları daha elim ve daha vahim olacaktır. Doktor, hastasına içemeyeceği acılıkta bir ilacı vermesi veya hastanın organlarından birini kendisinin tüm bedeninin tamamının selameti için kesmesine benzer. İşte

⁶⁶ Zeylaî, Fahreddin Osman, *Tebyinu'l-Hakaik*, (Beyrut: Daru'l-Marife, 1992), 3/ 163.

⁶⁷ el- Bakara 2/179.

bundan ötürü cezalar gerek ümmete gerekse ferde bir rahmettir.⁶⁸

İslam'ın şiddetle emrettiği ve bunun neticesinde de Hz. Peygamber'in (s) uygulayıp aynı zamanda uygulattığı bu ilkeler yaşanan hayata yansıtıldığı zaman toplumda güven ile beraber itimat esas olacaktır. Zikredilen bu ilke ve esasların her birinin hayatın bir parçası olduğu toplum ve cemiyetlerde, fertlerin ve toplumların kabul gördüğü diğer ahlakî öğretiler de kendisine her zaman yer bulacaktır. Bireylerin ve neticesinde toplum ve cemiyetlerin birbirlerine samimi davrandığı, ilişkilerin de birlik, beraberlik, kardeşlik, samimiyet, adalet ve eşitlik esaslarına dayalı olduğu bir toplumda kesinlikle güvensizlikten söz edilemez.

Kur'an-ı Kerim, toplumsal güveni ve aynı zamanda sosyal güvenliği sağlama konusunda başarılı olmuştur. Bundan dolayıdır ki insanlar güven içerisinde iş ve işlemlerini yapmış ve ibadetlerini sorunsuz bir şekilde ifa etmiştir. Örneğin, Yemen'den Mekke'ye emin ve emanette gelip umre ve hacını ifa edip geri dönmüştür.

Bu bölümde ise Kur'ân-ı Kerîm'in toplumsal güveni sağlamadaki rolü ile toplumsal güveni sağlamada Kur'ân-ı Kerîm'in kullandığı unsurları zikredeceğiz.

2.Kur'ân-ı Kerîm'in Toplumsal Güveni Sağlamadaki Rolü

Kur'ân-ı Kerîm'in özel anlamda toplumsal güven ve sosyal güvenliğin başarısı üzerinde derin bir etkisi vardır. Toplumsal güveni sağlama adına getirdiği uygulamalardan en

⁶⁸ Ebu'l-Mu'atî Hafız, *En-Nizamu'l-İkabi'l-İslamî*, (Kahire: Müessesetu Daru't-Teâvun, 1976), 144-145.

önemlileri mağdur olanı razı etme, suçun işlenmesinden doğan hasarı onarma, suçluyu suça denk ceza ile cezalandırma ve suçlunun ıslahı gibi hususlardır. Şimdi bunları sırasıyla ele alalım:

2.1. Mağdur Olanı Razı Etme

Mağdurun öfkesini ve kinini yok etmekle beraber adil olmayan intikam almaktan alıkoymak mağduru razı etmektedir. Zira suçluyu cezalandırmamak çoğu zaman mağduru düşmanlığa vardırır. Bunun neticesinde ise beşeri anlamda insanları hak ve hukukunda tecavüze varacak, öç ve intikam almaya götürür. Bunun için adalet ve eşitlik terazisi ile mağduru razı etmek, ihlal edenleri caydırmak suretiyle düzenin sağlanmasına yönelik cezalar konulmuş, had ve ta'zir cezaları getirilmiştir.⁶⁹

İbni Aşur, İslam hukukunda had, kısas, ta'zir, cinâyet bedeli, tazminat ve diyet koymadaki maksadın üç duruma yönelik olduğunu söyler: Suçluyu cezalandırmak, mağduru razı etmek ve suçlular gibi hareket etmek isteyenleri engellemektir.⁷⁰

Hz. Peygamber'in (s) hayatına bakıldığında O'nun, "suç" ile "mağdûr olma" arasındaki dengeyi iyi kurduğu, ortada mağdur olan taraf varsa, onlarla özellikle istişare ederek sorunları çözüme kavuşturduğu, suçların işlenmesinden sonra da mağdurlar ile özel ilgilenerek onların mağduriyetlerini giderme yolunda özel bir çaba harcadığı görülecektir.

⁶⁹ Hadimî, Nureddin bin Muhtâr, *İlmu'l-Makâsîdu's-Şer'iyye*, (Riyad: Mektebetü'l-Ubeykân, 2001), 187,188.

⁷⁰ İbn Âşûr, Muhammed Tahir, *Makasidu's-Şeriatil-İslamiyyeti*, (Beyrut: Dâru'l-Kitabî'l-Lübânî, 2011), 205.

2.2. Suçun İşlenmesinden Doğan Hasarı Onarma

Genel olarak şer'i cezaların, özel olarak ta mali cezaların gerçekleştirmeye çalıştığı şey/hedef/husus suçun işlenmesinden kaynaklanan eksiklik ve hasarı onarmaktır. Bu onarım iki yönlü olur: Mağdur tarafını onarmak, diğeri ise suçlu tarafını onarmaktır ki bu da suçtan önce gelir. Mağdur tarafını onarmak şöyle olur:

İslam hukukundaki cezalar mağdur şahsın tarafını dikkate alır. Suçlunun ihlal ettiği hakkının verilmesini hedefler. Aleyhine oluşan eksiklikleri gidermek ve hakkını almak suretiyle öfke ve kinini gidermeye çalışır. Bu hedef kısas cezalarında kendisini apaçık gösterir.⁷¹

İslam ceza hukuku sistemi bu hedefi gerçekleştirmek üzere suç ile ceza arasındaki eşitliğin sağlanmaması veya herhangi bir sebepten kısas cezalarının uygulanmaması durumunda diyet ve tazminat cezalarını karara bağlamıştır.⁷²

Mağdur tarafının iyileştirilmesi ve öfkesinin giderilmesine yönelik olarak, intikam fikrinden vazgeçirmek ve fiilin tekrar edilmemesi hususunda Kur'ân'ın büyük bir etkisi olduğuna hiç kimse şüpheyle bakamaz. Bundan dolayı kişi intikam düşünmez ve düşmanlıkta aşırıya gitmez. Nitekim Kur'ân Allah'ın şu sözü ile bu hususu ortaya koymuştur: *"Haklı bir sebep olmadıkça, Allah'ın, öldürülmesini haram kıldığı cana kıymayın. Kim haksız yere öldürülürse, biz onun velisine yetki vermişizdir. Ancak o da (kısas yoluyla) öldürmede meşru ölçüleri aşmasın. Çünkü kendisine yardım edilmiştir."*⁷³

⁷¹ Hassun, *el-Ehdâfu't-Teşrîyye lil-Ukûbâti fi'l-İslam*, s. 8-9.

⁷² İbn Kudame, Ebu Muhammed, Abdullah bin Ahmed bin Muhammed, *el-Muğnî*, (Kahire: Hecr Yayınevi, 1985), 12/ 7, 49.

⁷³ el-İsrâ 17/33.

Suçlu tarafını iyileştirmek ise şöyledir: Suçlu için konulan şer'i cezalar suçlunun işlediği günahı gidermeyi ve kişinin dini açıdan günah sayılan durumların telafisini hedefler. Bundan dolayıdır ki cezalar, suçlunun işlediği günahlara kefaret olur. Bu âlimlerin çoğunluğunun görüşüdür ki,⁷⁴ bu konuda getirdikleri delillerden biri Ubade bin Samit'in hadisidir: Ubade bin Samit, Bedir savaşında şehit oldu. Kendisi Akabe gecesinde heyette bulunanlardan birisidir. Resûlullah etrafında sahabeden bir topluluk bulunduğu sırada şöyle buyurdu: "Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmamak, hırsızlık yapmamak, zina etmemek, çocuklarını öldürmemek, iftira etmemek, iyilikte isyan etmemek üzere bana biat edin, sizden kim buna uyarsa mükâfatı Allah'tandır, her kim ki bu günahlardan birini işler de bundan dolayı dünyada cezalandırılırsa bu onun için kefaret olur, her kim ki bu günahlardan birini işler de Allah'ta onu gizli tutarsa bu Allah'a kalmıştır, dilerse affeder dilerse de cezalandırır." Biz bunun üzerine biat ettik.⁷⁵

2.3. Suçluyu Suça Denk Ceza İle Cezalandırma

Suçla denk ceza ile suçluyu cezalandırmak, şer'i cezaların amaçladığı hedeflerdendir. Bunun gerçekleştirilmesi durumunda suçlu suçunun cezasını yüklenir.⁷⁶ Bu da insanların hayatlarında aradıkları adaletin ta kendisidir. Her insanın

⁷⁴ Nevevî, Ebu Zekerriyya, Yahya bin Şeref, *Şerhu'n-Nevevî ala Sahihî'l-Müslim*, (Beyrut: Daru'l-Fikr, 198), 4/224; Askalanî, Ahmet bin Hacer, *Sahih-i Buharî, Fethu'l-Barî*, (Riyad: Daru'l-İfta, 1995), 1/66.

⁷⁵ Askalanî, *Sahih-i Buharî, Fethu'l-Barî*, 1/64; Ebu'l-Hasan, Müslim bin Haccac en-Nisaburî, *el-Camiu's-Sahih*, (Beyrut: Daru'l-Fikr, 1985), 11/64.

⁷⁶ Muhammed Selim El-Uvv, *Fi Usûli'n-Nizami'l-Cinayi'l-İslami*, (Riyad: Daru'l-Maarif, 1976), 64-66.

hakları olduğu gibi görevleri de vardır. Bunların arasında denklik gelir ki, eğer bu denklik başkalarının haklarına tecavüz etmek ve görevleri ihlal etmek suretiyle olursa denkliği sağlayacak adaleti gerçekleştirecek adil bir ceza ile bir çözüm bulmak gerekir.⁷⁷

Kur'ân-ı Kerîm'in haddi gerektiren suçlarda ceza vermede suça denk cezayı ortaya koyması /esas alması, cezalarda maksada itibar ettiğinin göstergesidir. Allah şöyle buyurmaktadır: *“Allah'a ve Resûlüne savaş açanların ve yeryüzünde bozgunculuk çıkarmaya çalışanların cezası; ancak öldürülmeleri, yahut asılmaları veya ellerinin ve ayaklarının çaprazlama kesilmesi, yahut o yerden sürülmeleridir. Bu cezalar onlar için dünyadaki bir rezilliktir. Ahirette de onlara büyük bir azap vardır.”*⁷⁸ Başka bir âyette, *“Ancak onları ele geçirmenizden önce töbe edenler bunun dışındadırlar. Artık Allah'ın çok bağışlayıcı, çok merhamet edici olduğunu bilin.”*⁷⁹ Diğer bir âyette ise, *“Yaptıklarına bir karşılık ve Allah'tan caydırıcı bir müeyyide olmak üzere hırsız erkek ile hırsız kadının ellerini kesin. Allah mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir.”*⁸⁰ *“kim size saldırırsa, size saldırdığı gibi siz de ona saldırın, (fakat ileri gitmeyin). Allah'a karşı gelmekten sakının”*⁸¹ âyetinde ise konu ile ilgili olarak aşırı gidilmesi istenmektedir. Kanun koyucu mağdura genel olarak ceza isteme hakkı, özel olarak ta uygulama hakkı vermese bile ceza bizzat suçun ortaya çıkması ile sabit olur. Ceza ilk

⁷⁷ Muhammed el-Ahmed, *Hukmu'l-haps*, (Riyad: Mektebetu'r-Rüşd, 1982), 73.

⁷⁸ el-Mâide 5/33.

⁷⁹ el-Mâide 5/34.

⁸⁰ el-Mâide 5/38.

⁸¹ el-Bakara 2/194.

etapta oluşan suça denk ve eşit olup mağdurun hakkını alması demektir.⁸²

Cezanın suça denk ve karşılık olmasına matuf şer'i şerif, ancak mükellef, iradesini kullanan, suçun ne anlama geldiğini ve sonuçlarını idrak edene ceza verir. Bu husus cezai sorumluluk olarak ifade edilir. Cezai sorumluluğun gereksinimlerinden biri de cezanın şahsi olmasıdır ki, bu husus ta cezanın şahsiliği ilkesi olarak ifade edilir. Bundan dolayıdır ki sorgu, suçtu işleyene yapılır. Aralarındaki yakınlık veya dostluk ne olursa olsun kişi başkasının suçundan sorumlu tutulmaz.⁸³ Kur'ân bu adil ilkeyi ortaya koymuştur. Allah (cc) şöyle buyuruyor: *"Hiçbir günahkâr başka bir günahkârın günah yükünü yüklenmez."*⁸⁴ , *"Kim kötü bir iş yaparsa onunla cezalandırılır."*⁸⁵ Aynı şekilde cezanın suça denk ve karşılık olmasına matuf İslam hukuku suç tam olarak sabit olmadıkça ceza öngörmez, bunun için şüpheli durumlarda cezanın düşürülmesi ilkesini karara bağlanmıştır.⁸⁶

2.4. Suçlunun İslahı

Şer'i cezalar, suçlunun ıslahını, davranışlarının düzeltilmesini ve bir daha suça dönmemesini hedefler. Suçlunun ıslah edilmesi şer'i cezaların önemli hedeflerindedir. İslah gerek cezanın uygulanması esnasında, gerekse daha sonra gözetilen bir hedeftir. Bundan dolayı gerçekleştirilecek hedef

⁸² Ebu'l-Muati, *en-Nizamu'l-İkabi'l-İslami*, 144.

⁸³ Abdulkadir Avdeh, *et-Teşri'u'l-Cinayi'l-İslamî*, (Beyrut: Müeesesetu'r-Risale, 1969), 1/ 183,394.

⁸⁴ el-En 'âm 6/164; el-İsrâ 17/17/15; Fâtır 35/18; ez-Zümer 39/7.

⁸⁵ en-Nisâ 4/123.

⁸⁶ İbn Hümam, Kemaleddin Muhammed, Fethu'l-Kadîr, (Beyrut: Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2002), 5/ 249.

ve cezanın uygulanması bizzat ıslaha yönelik olmalı aynı zamanda da ceza Allah için olmalıdır. Öç almaya yönelik olmamalı, çünkü öç almak günahdır, suçluya hatasını cezadan sonra eğer pişman olup tövbe ederse, toplum tarafından hoş karşılanacağını, kendisine kötülük yapılmayacağını, faydalı iyi bir fert olarak görüleceğini, kendisine geçmişi ile muamele edilemeyeceğini veya hali hazırdaki durumuna göre muamele göreceğini açıklamak gerekir.

Suçlunun ıslah edilmesine yönelik İslam hukukunun hedeflediği maksatların gözetildiği durumlardan bir tanesi de suçun örtülmesinin mendup görülmesidir. Nitekim Hz. Peygamber (s) şöyle buyurmaktadır: *“Dünyada bir kulun günahını örten hiçbir kul yoktur ki Allah onun günahını kıyamet gününde örtmesin.”*⁸⁷ Şeriat ortaya çıkmadan önce işlenen suçlardan/günahlardan dolayı tövbe etmek suçu/günahı temizler. Nitekim şu ayette de bu hususa değinilmektedir: *“Ancak tövbe edip de inanan ve salih amel işleyenler başka. Allah işte onların kötülüklerini iyiliklere çevirir. Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.”*⁸⁸ İslam hukuku, hirabe (eşkıya) suçunda yakalanmadan tövbe eden kişiden cezanın düşürülmesine hükmetmiştir. Şu ayette bu hususa değinilmektedir: *“Allah’a ve Resûlüne savaş açanların ve yeryüzünde bozgunculuk çıkarmaya çalışanların cezası; ancak öldürülmeleri, yahut asılmaları veya ellerinin ve ayaklarının çaprazlama kesilmesi, yahut o yerden sürülmeleridir. Bu cezalar onlar için dünyadaki bir rezilliktir. Ahirette de onlara büyük bir azap vardır. Ancak onları ele geçirmenizden önce tövbe edenler bunun dışındadırlar. Artık Allah’ın çok bağış-*

⁸⁷ Nevevî, *Şerhu'n-Nevevî ala Sahihî'l-Müslim*, 4/ 2002.

⁸⁸ el-Furkân 25/70.

layıcı, çok merhamet edici olduğunu bilin.”⁸⁹ Bütün bunlar teyit etmektedir ki cezalardaki temel hedef, suçlunun ıslah edilmesidir yoksa insanları alıkoyup onlara ceza uygulamak değildir.⁹⁰

Suçlunun ıslahı, onu kötülüklerden ve cahillik olarak adedilen hasletlerden korumak, ilahi emirlere aykırı davranışlardan alıkoymak, kanunlara uymayı özendirmek, buna bağlı olarak da toplum düzenini korumak ve gerek bireylerin gerekse de toplumların menfaatlerini gözetmek şeklinde gerçekleşir. İslahta ana gaye ise, uygulanan cezanın suçlu üzerinde etki bırakması, aynı zamanda ona pişmanlık hissi kazandırması, hatalarından döndürülmesi, tövbe etmesine imkân tanınması, aynı suçu tekrar işlememesi ve en önemlisi de suçlunun topluma kazandırılmasıdır.

3. Toplumsal Güveni Sağlamada Kur'ân-ı Kerîm'in Kullandığı Unsurlar

Kur'ân-ı Kerîm'in, toplumsal güveni sağlamada ana aktör ve temel faktör olduğu gerçeği, hiçbir şüpheye mahal bırakmayacak denli sosyolojik bir gerçektir. Toplumsal güven, insanın başta kendisiyle akabinde ise çevresiyle barışık olmasıyla elde edilebilecek bir değerdir. Bu da ancak ve ancak insanın önce kendine sonra da topluma saygılı olup, kendini ve tüm kâinatı yaratanı tanımasıyla mümkün olur. İnançsız insanlardan oluşan toplumların ümidi olmaz. Aslında inançsız bir toplum yoktur. Zira her bireyin ve bireylerden oluşan her toplumun kendine göre değer ve inançları vardır. Kişi-

⁸⁹ el-Mâide 5/33-34.

⁹⁰ el-Uvv, *Fi Usuli'n-Nizami'l-Cinayi'l-İslami*, 69; Ebu'l-Muati, *en-Nizamu'l-İkabi'l-İslami*, 148.

nin düşüncesini ve buna bağlı olarak davranışlarını doğru bulması normaldir.⁹¹ Ancak şuurlu ve bilinçli bir mü'min son hükmün Kur'ân ve sünnetçe verileceğini de bilir.⁹² Hal böyle iken burada üzerinde durulması gereken husus Kur'ân-ı Kerîm'in toplumsal güveni sağlama konusunda hangi unsurlara öncelik verdiği ve bunu hangi unsurlar vasıtasıyla gerçekleştirdiğini ortaya koymaktır. Bu unsurlardan en önemlilerini şöyle özetleyebiliriz:

3.1. Allah inancı

Kur'ân-ı Kerîm öncelikle ferdin, sonrasında ise toplumun ıslahına ve toplumda güveni sağlamada önce Allah'a iman konusu üzerinde durmuştur. Allah inancının temelini, esasını ve özünü tevhit prensibi oluşturur. Tevhit, Allah'ı iman ve ibadet alanlarında birlemedir. Nitekim şu ayette de bu hususa değinilmektedir: *"Eğer yer ile gökte Allah'tan başka ilâhlar olsaydı, kesinlikle ikisinin de düzeni bozulurdu."*⁹³ İnsanoğlunun imanı ne kadar güçlü ise buna bağlı olarak karakteri de o denli sağlam olur. İmanını sağlamlaştırmayan, güçlendirmeyen ve kendini geliştirmeye çalışmayan insanların muvafak olmaları da zordur. Ancak Allah inancı ile beslenen aynı zamanda toplumsal güven duygusuyla gelişip yetişilebilirse; birey hem kendisinin hem de beraber yaşadığı toplumun geleceğine ışık tutabilir. Zira ancak kendi eksikliklerini görebilen ve onları düzeltme gayreti gösterebilen insanlar muvafak olabilirler. Şu da bilinmelidir ki, bilinçli ve şuurlu Mü'min gücünü sahip olduğu maldan, makamdan, aile-efrattan ve çevresinden değil sadece gönlündeki imanından

⁹¹ el-İsrâ 17/84.

⁹² el-Ahzâb 33/36.

⁹³ el-Enbiyâ 21/22.

alır. Üstünlüğün imanda ve takvada⁹⁴ olduğunu bilir. Mü'minlere karşı alçak gönüllü ve yumuşak; kafirlere karşı ise, onurlu, izzetli ve şerefli dir.⁹⁵ İşte bu hareket tarzı, toplumda yaşayan bireylere huzur ve güven kazandırmaktadır.

3.2. Ahiret inancı

İnsanın başıboş olmadığını, hakeza başıboş yaratılmadığını, her şeyi bilen, duyan ve gören bir yaratıcının murakabesi altında olduğu ve hayatta iken bütün yaptıklarının hesabını vereceğini bilmelidir. Böyle bir şuura sahip olan biri hiçbir kimseye zarar vermeyeceği gibi böyle birinden de herkes emin olur. Nitekim Allah Resûlü (s) Müslüman'ın bu vasfını *"Müslüman, Müslümanların elinden ve dilinden salim oldukları kişidir. Mümin, insanların malları ve canları konusunda kendisinden emin oldukları kişidir."*⁹⁶ İnsan ahiretini dünyada kazanır. Dünyasını da ahirete olan imanı sayesinde düzeltip mamur eder.⁹⁷

3.3. Doğruluk

Bu husus hem dinî hem ahlakî hem de dünyevî açıdan önemlidir. Sağlıklı ve güvenilir bir toplum doğruluk temeli üzerine inşa edilir. Bir toplumda yalan varsa orada toplumsal güvenden söz edilemez. Yalanla iştiğal etmek ve yalan şahitlik yapmak insanın güvenilir olma vasfını ortadan kaldırır ki bu da toplumda güven temelini sarsar ve toplumsal güveni sağlamaya engel olur. Kur'ân-ı Kerîm bu hususa çok

⁹⁴ el- Hucurât 49/13.

⁹⁵ el-Mâide 5/54.

⁹⁶ Tirmizî, "İman", 12; Nesâî, "İman", 8.

⁹⁷ el-Bakara 2/130; Âl-i İmrân 3/45; en-Nisâ 4/77; el-Mâide 5/33; et-Tevbe 9/38; er-Ra'd 13/26.

hassasiyet göstermiştir.⁹⁸ Zira doğruluk, insan olmanın ve insanca yaşamının gerektirdiği bir yaşantı halidir. İnsan herhangi bir faydası olur diye değil, sırf insan olmanın gereği olduğu için doğru olmalıdır. Toplumda emn, emniyet, eman ve güvenilir kişi olmanın başta gelen şartı doğru ve dürüst insan olmaktır.

3.4. Dürüstlük

Dürüstlük, gerek kişisel gerekse toplumsal ilişkilere, gerek ticari gerekse de mesleki faaliyetlerden olan kamu görevlerine varıncaya kadar hayatın hemen hemen tüm alanlarını kapsayan ve mutlaka ama mutlaka riâyet edilmesi gereken en önemli ahlaki erdemlerdendir.

Toplumlararası ilişkilerin önemli vasıflardan biri olan dürüstlük, aynı zamanda Müslümanların da imandan sonraki en önemli özelliğidir. Nitekim şu ayette de bu hususa değinilmektedir: *"Şüphesiz Rabbimiz Allah'tır" deyip sonra da dos-doğru olanlara hiçbir korku yoktur, onlar üzülmeyecekler de.*"⁹⁹

3.5. Sadakat

Sadakat, bağlılık anlamında kullanılan en önemli ahlaki erdemlerden biridir. Allah için bir kişiye samimiyetle bağlanmak ve aynı zamanda o kişinin iyiliğini istemektir.

Sorumluluk ve aidiyet duyulan her alanda ve her bireye karşı gösterilmesi gereken bir fazilet ve erdemdir. Aile ve dolayısıyla toplumların ayakta kalabilmesi ve huzurla hayatı idame edilebilmesinin yapı taşlarındandır. Bu haslete sahip birey insanlar arası ilişkilerinde doğru hareket eder, yalan söylemez, emanete ihanet etmez, ahde vefa gösterir ve bu halleri ile insanlara ve topluma güven verir. Zira güven yok-

⁹⁸ el-Bakara 2/256; el-En'âm 6/115; eş-Şuarâ 26/84; el-Ahzâb 33/8; el-Kamer 54/55.

⁹⁹ el-Ahkâf 46/13.

sa şüphe vardır, şüphe varsa samimiyetten ve toplumsal güvenden söz edilemez. Kur'ân-ı Kerîm bu hususa çok hassasiyet göstermiştir.¹⁰⁰

3.6. Ahde vefâ

Ahde vefâ, söz vermek, özü ve sözü doğru olmak ve verdiği sözde durmak anlamlarında kullanılan Kur'ân ahlakının en önemli temel ilkelerinden biridir. İster Allah'a isterse de insanlara verilen sözlerin yerine getirilmesi gerekir. Kur'ân, ahde vefâyı, imandan saymış, olgun mü'minlerin vasfı olarak nitelendirmiştir.¹⁰¹

Her ne şartta olursa olsun, bireyin lehine veya aleyhine verilen sözün tutulması gerekir. Allah (cc) şöyle buyurur: *“Rüştüne erişinceye kadar, yetimin malına ancak en güzel şekilde yaklaşın, verdiğiniz sözü de yerine getirin. Çünkü söz (veren sözünden) sorumludur”*¹⁰²Toplumun tüm fertlerini ilgilendiren günlük hayat dair tüm sözler bağlayıcıdır ve yerine getirilmelidir.

İnsanlar arasındaki ilişkilerde toplumsal güvenin hâkim olabilmesi için en önemli unsur ahde vefâdır. Ahde vefâ mü'minlerin karakteristik özelliklerinden olup bireysel ve toplumsal hayatlarında uyulması zorunlu olan unsurlarındandır.

3.7. Adalet

Adalet; barış ve huzuru sağlayarak toplumsal güveni temin eden, güven toplumunun oluşmasına en büyük katkı

¹⁰⁰ Muhammed 47/21; el-Ahzâb 33/23,24.

¹⁰¹ el-Mü'minûn 23/8.

¹⁰² el-İsrâ 17/34.

sunan ve onu ayakta tutan temel değerlerden biridir.¹⁰³ Herkese ve her şeye hak ettiği bir şekilde muamelede bulunmak, hüküm verme noktasında doğru davranmak, her konuda dengeli ve ölçülü hareket etmektir. Birçok âyette Müslümanlara adil olmaları emredilmektedir.¹⁰⁴ Bu emirler aynı zamanda toplumsal güveni sağlama yolunda ve sosyal ilişkilerde hakkaniyete ve adalete uygun davranmayı da içermektedir.¹⁰⁵

Adalet İslam'ın aslî ilkelerindedir. Zira adaleti tesis etme noktasında müşrik, münafık ve mü'min arasında fark gözetilmemektedir.

3.8. Emanet

Barış ve huzuru sağlayarak toplumsal güveni temin eden, güven toplumunun oluşmasına katkı sunan ve onu ayakta tutan temel değerlerden biridir emanet. Emanet lafzı Kur'ân-ı Kerîm'de iki yerde tekil, dört yerde çoğul olarak geçmekte¹⁰⁶ müfessirler de âyetlerde geçen "emanet" lafzını "geri alınmak üzere birisine bırakılan şey, görev ve sorumluluk, farz kılınan ibadetler, Cenabı Hakk'a ve diğer insanlara verilen ahitler, sahip olunan bedenî nimetler ve mallar, yöneticilik, emanet bırakılan her şey, görevi ehline vermek, zekât ve sakıncalı şeylerden sakınmak" olarak yorumlamışlardır.¹⁰⁷

¹⁰³ Akdemir, Hikmet, *Mesnevî'de Kur'an Yorumları*, (İstanbul: İnsan Yayınları, 2010), 171-172.

¹⁰⁴ el-Mâide 5/8, 42; el-A'râf 7/29, 181; en-Nahl, 16/90; eş-Şûrâ 42/15.

¹⁰⁵ en-Nisâ 4/135; el-Hucurât 49/9.

¹⁰⁶ el-Bakara 2/283; en-Nisâ 4/58; el-Enfâl 8/27; el-Mü'minûn 23/8; el-Ahzâb 33/72; el-Meâric 70/32.

¹⁰⁷ Mâtürîdî, Ebû Mansûr Muhammed b. Muhammed b. Mahmûd, *Tefsirü'l-Kur'ani'l-Azim (Te'vilâtu ehli's-sünne)*, (Beyrut: Darü'l-Kütübü'l-İlmiyye, 2005), 2/ 287; 3/ 221; 7/ 453; 10/ 210; Mâverdî, *Tefsirü'l-Maverdî (en-Nüket ve'l-uşun)*, 1/ 359, 498; 6/ 95.

3.9. Ehliyet ve Liyakat

Toplumsal güveni sağlayan ve toplum düzenini temin eden unsurlardan biri de ehliyet ve liyakattir. Toplumda eksikliği hissedilen ehliyet ve liyakat unsurunun tekrar fonksiyonel hale getirilmesiyle toplumsal güveni sağlamada önemli bir adım atılmış olacaktır. Aksi takdirde toplumsal çözümlerin başlanacağı bildirilmiştir. Kur'ân-ı Kerîm sorumluluğun ehliyet ve liyakat cenahına işaret ederken¹⁰⁸ aynı zamanda gerçek mü'minlerin sıfatlarını zikrederken de bu hususa dikkat çekiyor.¹⁰⁹

3.10. İffet

İffet, haramlardan uzak durmak, helal ve güzel olmayan söz ve davranışlardan sakınmaktır. Literatürde haya ve edep olarak da kullanılan iffet, nefsin kerih görülen davranışlarından uzaklaşmasıdır. Toplumsal güveni sağlayan, aile ve toplum düzenini temin eden unsurlardan biri de bireyin iffetli oluşudur. Kur'ân-ı Kerîm, toplumun en temel yapısı ve adeta çekirdeği olan ailenin sağlam temeller üzerine bina edilmesi noktasında müminlere iffetli olmalarını emretmiştir.¹¹⁰

3.11. Kardeşlik

İslam'ın en temel hedeflerinden biri de bireylerin ve toplumların huzur, barış, güven, istikrar, emniyet ve mutluluk içinde yaşamasını sağlayan en önemli unsurlardan biri de kardeşliktir. Kur'ân-ı Kerîm müminlerin kardeş olduklarını

¹⁰⁸ en-Nisâ 4/58.

¹⁰⁹ el-Mü'minûn 23/8.

¹¹⁰ el-İsrâ 17/32; el-Mü'minûn 23/5; Nûr 24/30-31; el-Furkân 25/68; el-Mümtehine 60/12; el-Meâric 70/29.

ifade etmiş,¹¹¹ Hz. Peygamber (s) de Medine’de bu şuurunu canlı tutmuş, toplumda adeta nesep kardeşliğinden daha yüksek seviyede bir kardeşlik tesis etmiştir.¹¹²

İman, kardeşlik duygusunu oluşturan ve onu güçlendiren en güçlü bir bağıdır. Zira onda çıkar, menfaat ve beklenti asla ve asla söz konusu değildir. Bundan dolayıdır ki, Hz. Peygamber’in (s) tohumlarını Medine’de attığı iman kardeşliği, bugüne kadar sürekliliğini korumuş ve bu bağlılık kıyamete kadar da en güçlü bir şekilde devam edecektir.

3.12. Kul Hakkını Gözetme

Toplumsal güveni sağlamada kul hakkını gözetmenin büyük bir rolü ve katkısı vardır. Çünkü bu şuurla hareket eden bireyler asla diğerlerinin hakkına ve hukukuna tecavüz etmezler. Böylece diğer insanlar da ondan emin olurlar. Allah, şirkin dışındaki bütün suçları dilediği takdirde affetmekte,¹¹³ ama kul hakkını o kulun kendisi affetmedikçe Allah da affetmemektedir.

3.13. Bireylerin Birbirine İyi Davranması

İdeal birey hem kendisiyle hem de toplumla barışık olandır. Bu şekilde davranan bireylerden oluşan bir toplum, hiç şüphesiz toplumsal güveni sağlayan bir toplum vasfını da elde etmiştir. Bunun içindir ki, Kur’ân-ı Kerîm, insanoğluna hemcinsleri ile iyi davranmasını¹¹⁴, iyiliği emredip kötülüklerle engel olmayı¹¹⁵, iyilikte yardımlaşmayı¹¹⁶, iyiliği başa kakmamayı¹¹⁷, kusurları affetmeyi¹¹⁸, diğer insanları nefesine

¹¹¹ el-Hucurât 49/10.

¹¹² Buhari, “İman”, 7; Müslim, “İman”, 71; Tirmizi, “Kıyame”, 59.

¹¹³ en-Nisa,, 4/116; ez-Zümer, 39/53.

¹¹⁴ el-Bakara 2/237; en-Nisâ 4/19; et-Talâk 65/6.

¹¹⁵ Âl-i İmrân 3/104, 110, 114; et-Tevbe 9/71, 112; el-Hac 22/41; Lokmân 31/17.

¹¹⁶ el-Mâide 5/2.

¹¹⁷ el-Bakara 2/264; el-Müddessir 74/6.

tercih etmeyi (isar)¹¹⁹, kötülükleri iyilikler ile savmayı¹²⁰, insanlarla alay etmemeyi¹²¹, kötü lakaplar takmama-yı¹²²,başkalarının ayıp ve gizli hallerini araştırmamayı¹²³, iftira atmamayı¹²⁴,laf taşımamayı¹²⁵, sui zandan ve gıybetten uzak durmayı¹²⁶, kıskançlık yapmamayı¹²⁷fitne ve fesat çı-karmamayı¹²⁸ ve buna benzer bireylerin birbirleri ile iyi dav-ranması neticesinde toplumsal güveni sağlamaya yönelik birçok hususu emretmektedir.¹²⁹

3.14. Can ve Mal Güvenliğini Sağlamak

Kur'ân-ı Kerîm toplumsal güveni sağlama adına öncelikle insanla beraber insan hayatının değerini ortaya koymuş; sonrasında da hayatın korunması için hukukî müeyyideler getirmiş,¹³⁰ akabinde de toplumsal güveni sağlamada en önemli kriterlerinden biri olan mal güvenliğini sağlamak için de önemli hüküm ve tedbirler koymuştur.¹³¹

3.15. Aileyi Korumak

Kur'ân-ı Kerîm, ailenin sağlam bir yapıya kavuşturulması ve böylece toplumsal güveni sağlama noktasında toplumu

¹¹⁸ Âl-i İmrân 3/134, 159; el-Mâide 5/13.

¹¹⁹ el-Haşr 59/9.

¹²⁰ el-Hucurât 49/11; el-Hümeze 104/1.

¹²¹ er-Ra'd 13/22; el-Mü'minûn, 23/96; el-Kasas 28/54.

¹²² el-Hucurât 49/11.

¹²³ el-Hucurât 49/12.

¹²⁴ en-Nisâ 4/112; Nur 24/11, 23.

¹²⁵ el-Kalem 68/11.

¹²⁶ el-Hucurât 49/12.

¹²⁷ el-Felak 113/5.

¹²⁸ el-Bakara 2/11, 27; er-Ra'd 13/25.

¹²⁹ Akdemir, *Mesnevî'de Kur'an Yorumları*, 179.

¹³⁰ el-İsrâ, 17/70; el-Bakara 2/34; el-A'raf 7/11; el-Mâide 5/32, 45.

¹³¹ el-Bakara 2/188; Âl-i İmrân 3/161; en-Nisâ 4/5,29; el-Mâide 5/33,38; el-A'raf 7/31; el-İsrâ 17/26-27.

oluşturan aileyi koruma adına nikâh akdine karar verme aşamasından aile fertlerinin ölümüne kadar uzanan geniş bir yelpazeyi içine alan bütün tedbirleri almıştır.¹³² Toplumda güven duygusunun gelişebilmesi için, aileyi koruma unsuru kadar aile şefkati de elzemdir. Başta ailesi olmak üzere hayat sürdürdüğü toplum ve çevre tarafından reddedilen, tardedilen, itilen, kakılan ve baskı altına alınan bireylerin öz saygıları da çok düşüktür. Onlar aynı zamanda güvensiz ve tedirgindirler. Bununla beraber hasmane tavırlarla ve düşmanca duygularla doludurlar. Hepsinden en önemlisi de saldırgan davranışlara da yatkındırlar. Ezilme, reddedilme, horlanma, tardedilme ve başta ailesi ve yaşadığı toplum nezdinde benimsenmeme sonucu yaralanan benliklerini ve saygınlıklarını tekrar elde edebilmek ve kazanabilmek için farklı yollara başvururlar. Kaybedilen benliklerini ve saygınlıklarını tekrar onlara kazandırabilmek için gerekli tedbirlere başvurulmalıdır. Zira, Müslümanlık bilincinin başta nefsimizi, hayatımızı ve yaşadığımız toplumu güzelleştirmesi için buna ciddi bir şekilde ihtiyaç vardır.

Bireylerin ve toplumların huzurunu sağlayan, toplumları oluşturan kurumları ayakta tutan temel unsur toplumsal güven ortamıdır. İşte bundan dolayıdır ki toplumun temel taşı sayılan aileyi oluşturacak nikâh akdinin gerçekleşebilmesi için de sonradan aileyi oluşturacak olan tarafların birbirlerine sonsuz bir şekilde güvenmeleri gerekir. Bu güvenin ardından meydana gelen ailenin devamı için de yine aileyi meydana getiren eşlerin birbirine karşılıklı güvenleri, olmazsa olmaz temel şarttır.

¹³² el-Bakara 2/237; en-Nisâ 4/19,35; el-İsrâ 17/23-24.

3.16. ırzı, Meskeni ve Özel Hayatı Korumak

Kur'ân-ı Kerîm, toplumsal güveni sağlama konusunda kullandığı en önemli unsurlardan biri de ırzın, namusun, meskenin ve özel hayatın dokunulmazlığıdır. Bundan dolayıdır ki özel hayatın gizliliğine ve buna bağlı olarak ırzın, namusun ve meskenin dokunulmazlığına özel bir önem verir.¹³³ Hz. Peygamber (s) de aynı husus üzerinde titizlikle durmuş ve bu konuda birçok tavsiyede bulunmuştur. İslâm nazarında kişinin canı gibi, ırzı, namusu, meskeni ve özel hayatı da korunması gereken kutsal değerlerden olup dokunulmazdır.¹³⁴

B. Kur'ân'da Toplumsal Güveni Sarsan ve Kaçınılması Teşvik Edilen Davranışlar

İnsanlar ve toplumlar arasında iyi ilişkiler kurabilmenin asgari şartı, insanların ve dolayısıyla toplumların birbirlerine güven duymalarıdır. Güven, insanoğlunun içinden başlar. Güven duygusu insanın kalbinde ve nefsinde tesis edilmediği müddetçe, iman ile eman arasında sağlam ve kopmaz bir ilişki kurulmadığı müddetçe, toplumda güveni tesis etmek mümkün değildir. Yeryüzünde güven toplumunun inşâ edilememesinin iki sebebini Cenabı Allah şöyle ifade ediyor: “Onlar ki, iman ederler ama imanlarına zulüm karıştırmazlar, onlara güven vardır. Ve onlar hidâyet üzeredirler, onlar doğru yol üzeredirler.” (En'âm 6/82) Âyet-i kerime dikkatle incelendiği zaman güvensizliğin, emanetin ve emanın kaybolmasının iki sebebini inançsızlık ve adaletsizlik olduğu

¹³³ en-Nûr, 24/27-28,58; el-Hucurât, 49/12.

¹³⁴ Akdemir, Hikmet, *İnsan Hak ve Hürriyetlerinin Gelişmesinde Kur an ı Kerim in Rolü*, (Şanlıurfa: HRÜ. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2001), 30-31.

görülebilecektir. Zira, inanca zulüm karıştırmak, güveni, emaneti ortadan kaldırır. Toplumsal güveni sarsan, emanı ve emaneti ortadan kaldıran ve kaçınılması emredilen davranışlar şunlardır:

1. İkiyüzlülük

Kişiliği, samimiyeti ve toplumsal güven duygusunu sarsan en önemli davranışlardan biri ikiyüzlülüktür ki birçok âyet ve hadiste kınanmasına rağmen halen beşeri ve toplumsal ilişkilerde kötülük anlamında en revaçta olan bir husustur. Ailede ve toplumda münafıkça tutumlar sergileyen, değişik menfaatler için gerçek niyetini gizleyerek toplumdaki insanları aldatan kişiler vardır. Bu tür gayri ahlakî tutumlar, toplumsal güveni sağlamanın önündeki en büyük engellerdendir. Toplumsal güven konusunda işin özü, samimi olmaktır. Samimi olan kişilere yakışan ise, kalbindeki samimiyeti hem insanlar arası hem de toplumlar arası ilişkilerine yansıtmak ve Cenabı Hakk'ın; *“Emrolunduğun gibi dosdoğru ol”*¹³⁵ âyetinde ifade ettiği gibi dosdoğru olmaktır.

2. Aldatmak

Toplumsal güven duygusunu sarsan en önemli davranışlardan biri aldatmaktır. Alışverişte yalan söylemek, ölçü ve tartıda hile yapmak, sattığı malın kusurunu gizlemek gibi davranışlar aldatma çeşitlerindedir. Gerek alışverişte olsun gerekse beşeri ve toplumsal ilişkilerde olsun aldatma ve hileden uzak durmak, ahlakın gereğidir. Zira İslam, doğruluğu ve dürüstlüğü öğütlemiş, aldatmayı ise yasaklamıştır. Kur'ân-ı Kerim'de *“Ölçüde ve tartıda hile yapanların vay halin!”*¹³⁶ buyrulmuş ve aldatanlar uyarılmıştır. İnsanları aldatan-

¹³⁵ Hûd 11/112.

¹³⁶ el-Mutaffifîn 83/1.

ların Allah'ı aldatması mümkün değildir. Bu şekilde davranan kişiler, kendilerini aldatmakta ve aynı zamanda kendilerine olan güvenlerini kaybetmektedirler. Nitekim şu ayette de bu hususa değinilmektedir: *“Bunlar Allah'ı ve mü'minleri aldatmaya çalışırlar. Oysa sadece kendilerini aldatırlar da farkında değillerdir.”*¹³⁷

3. İltimâs

Toplumsal güven duygusunu sarsan en önemli davranışlardan biri iltimâstır. Sözlükte “el sürme, dokunma” anlamındaki lems kökünden masdar olup “istemek, aramak” manasına gelen iltimâs Türkçe’de “haksız yere adam kayırma, birine arka çıkma, ona ayrıcalık tanıma” anlamlarında kullanılmaktadır. Arapça’da ise şefaât, îsâr, tafdîl gibi kelimeler bu anlamda da kullanılır.¹³⁸Bir kimseye hak etmediği halde öncelik/ayrıcalık tanımak ve arka çıkmak manalarına gelen iltimâs, toplumsal huzuru bozan ve toplumsal güven oluşumunu engelleyen bir hastalıktır. Zira temelinde haksızlık ve zulüm olan ve bu yolla kişiye hakkı olmayan bir menfaat sağlayan bunun neticesinde de başkasının hakkını gasp eden bir davranıştır. Konu Kur'ân-ı Kerîm’de birçok yerde irdelenmiştir.¹³⁹

4. İhanet

Toplumsal güven duygusunu sarsan en önemli davranışlardan biri ihanettir. Emanete ihanet etmemek Müslümanlığın şiarındandır. İslam Peygamberi Hz. Muhammed’in (s)

¹³⁷ el-Bakara 2/9.

¹³⁸ Bozkurt, Nebi, “İltimâs” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 2000),22/ 154.

¹³⁹ en-Nisâ 4/58,135; el-Mâide 5/8.

toplum içerisindeki güvenilirliği, verdiği sözde durması ve emanete ihanet etmemesi nedeniyle kendisini öldürmek için bir araya gelen dönemdeki insanlar ondaki güven duygusundan ve mallarına ihanet etmeyeceğini bildiklerinden dolayı kıymetli eşyalarını, altın ve mücevherlerini ona emanet etmişlerdi. Zira O (s), emanetlere ihanet etmeyi yasaklayan Cenabı Allah'ın rahle-i tedrisinden geçmişti.¹⁴⁰

5. İftira

Toplumsal güven duygusunu sarsan en önemli davranışlardan biri iftiradır. Sözlükte “yalan söylemek, uydurmak, asılsız isnatta bulunmak” gibi manalara gelen iftira, terim olarak “bir kimseye asılsız olarak suç, günah yahut kusur sayılan bir söz, davranış veya nitelik isnat etmek” anlamında kullanılmaktadır. Ancak günlük dilde iftira yaygın olmakla birlikte hukuk ve ahlâkta daha çok ifk ve bühtan terimleri, zina iftirası için de kazf kelimesi kullanılmaktadır.¹⁴¹ İnsanların kusurlarını araştırmamak ve hatta onlarda var olan kusurları yaymamak, İslam ahlakının en önemli ilkeleridir. Toplumsal güvenin sağlandığı yerlerde kimsenin aleyhine çalışılmaz, insanlara kuşkuyla bakılmaz, zarar görme endişesi taşınmaz ve güvensizlik yaşanmaz. Böyle bir güven ortamında yaşayan insanlar da hayatlarını huzurlu ve mutlu bir şekilde sürdürürler. Kur'ân-ı Kerîm'de iftira ve aynı kökten çeşitli kelimeler elli dokuz yerde geçmekte olup bunların çoğunda, “Allah hakkında yalan uydurma, O'nun birliği,

¹⁴⁰ el-Enfâl 8/27.

¹⁴¹ Çağrıncı, Mustafa, “İltimâs” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 2000), 21/522.

yetkinliği ve aşkınlığı ile bağdaşmayan iddialar ileri sürme" manasında yer almaktadır.¹⁴²

6. İstismar

Toplumsal güven duygusunu sarsan en önemli davranışlardan biri de insanların iyi niyetini kötüye kullanma ve bazı şeyleri kendi çıkarlarına alet etmek anlamında kullanılan istismardır. Ekonomik, sosyal ve siyasal bağlamda güçlü olan kişiler, kadınları, çocukları ve hizmetçiler gibi zayıf kimseleri istismar etmekte ve kendi çıkarları için kullanmaktadırlar. İstismarın en olumsuz örnekleri ise dinde ve dinî değerlerin kötüye kullanılmasındadır. 15 Temmuz darbe girişimi bunun en acı örneğidir. Din samimiyet olup Müslüman da samimi olandır. Allah'ın rızasını her şeyin üstünde tutulmalı, asla ve asla din mevzusu kendi çıkarına alet edilmemelidir.

Toplumun huzurunu bozacak hareketler tüm dinlerde günah olarak addedilmiştir. Dinî olmayan yönetimlerde de tüm toplumu ilgilendiren ortak menfaatler ve evrensel ahlak kuralları göz ardı edilemez. Bundan dolayıdır ki, kitap ve sünnetin istediği İslam ahlakı ve buna bağlı olarak istenilen genel ahlaki esaslar, sürdürülebilir dünya barışına büyük katkılar sağlamaktadır. Toplumsal güveni sağlama noktasında serdedilen âyetleri tahlil ettiğimizde, kulların Allah ile ilişkisinin mana ve ruhunu aydınlattığını görürüz. Din bunlarla kaim ve daim olur. Bu kelimelerle inşa edilen düşünce ve davranışlar, sadece kişide kalmaz; onlar mümin kişinin

¹⁴² Âl-i İmrân 3/24,94; en-Nisâ 4/20,48,112,156; el-En'âm 6/21,24, 93,138,140, 144; el-A'râf 7/53; Yûnus 10/38; Hûd 11/13, 35; Nûr 24/11, 12, 16; el-Furkân 25/4; Sebe' 34/43.

vasfı, davranış melekesi (ahlâkı) hâline gelir; yerine göre iman, ibadet, hukuk gibi başka alanları da ilgilendirir ve oralara sirâyet eder, böylece insanlarla ilişkilere yansır.¹⁴³

SONUÇ

İman, insanoğluna verilen en büyük nimettir. İmandan sonra lütfedilen en büyük nimet ise eman ve güvendir. Üzerinde yaşanan kâinat insana emanet edilmiş, güvenli bir dünya kurulması emredilmiş, neticesinde de komşunun komşuya, işçinin işverene, kısacası insanın insana güvendiği bir dünyanın inşâ edilmesi istenmiştir.

Ferdi ve toplumsal sorumlulukların bilincinde olarak emanet bırakılan bir şey üzerinde titizlik göstermek, istenilen işi ehil ve liyakatli olana tevdi etmek, bu görevleri ifa ederken de emanet, ehliyet ve adalet unsurlarını takip etmek aynı zamanda ihmalden kaçınmak hem bizim hem de toplumun faydasına olacaktır. Aksi halde toplumsal güveni sağlamamız mümkün olmayacaktır.

Tüm insanlık için bir hidâyet kitabı olan Kur'an-ı Kerim, insanların yaratılışına uygun olarak indirmiştir. Onda insanların ıslah eden ve onların hayati amaçlarına uygun ilkeler indirilmiştir. Bu hükümlere göre amel edip onu hayatlarına tatbik ederlerse huzur bulacakları yine Kur'an tarafından dile getirilmiştir. Eşitlik anlayışı içerisinde adaleti sağlamak, birlikte yaşamak, baskı altında olmamak, iyiliği emretmeye kötülüğü de nehyetmeye teşvik etmek ve bunun dışındaki değerlerle insanların emniyetini sağlamak, Kur'ân-ı

¹⁴³ Çalışkan, İsmail, "Güven Toplumunun Kur'anî Temelleri: Hz. Muhammed ve Güven Toplumu, (Ankara: DİB Yayınları, 2017), 37.

Kerîm'de insanların hallerini ıslah etmeye yönelik olarak geçmektedir.

Kur'ân-ı Kerîm toplumsal güvenliği çökertmeye götüren tasarrufların ve şaz durumların ortadan kaldırılması için ceza ilkesini esas alır. Kur'ân-ı Kerîm toplumsal adaleti gerçekleştirerek ve toplum emniyetini karıştırmaya çalışan herkesi uygun bir şekilde caydırmak için işlenen her suça uygun bir ceza ve miktar koymuştur.

Kur'ân-ı Kerîm'i insanlara tebliğ ederek pratik hayata aktaran Hz. Peygamber (s) bedevî bir toplumu yirmi üç sene gibi kısa bir süre içinde medenî bir güven toplumuna dönüştürmüştür. Toplumsal güveni sağlamada Kur'ân'ın rolünün en etkin bir biçimde kullanıldığı asr-ı saadet toplumunda ihtiyar bir kadın kilometrelerce uzak bir mesafeden güvenli bir şekilde tek başına devesine binerek gelip Kâbe'yi tavaf edip geri dönmüştür. Ancak sonraki dönemlerde ise, Kur'ân ve Sünnet ekseninden ayrılış oranına göre bu güven, toplumdan uzaklaşmış; korku, endişe ve anarşi girdabı baş göstermiştir. Özellikle günümüzde bu uzaklaşma had safhaya ulaşmıştır.

Toplumu meydana getiren kişilerin karşılıklı güven içerisinde olmaları toplumu bir arada tutan ilkelerdendir. Toplumsal barışın önemli gerekliliklerinden ve sosyal hayatın temel dinamiklerinden biri de güvendir. İslam peygamberi Hz. Muhammed'in (s) temsil ettiği ve henüz daha peygamberlikle görevlendirilmemiş iken de insani bir vasıf olarak taşıdığı "el-emin" sıfatını haiz olmak, içerisinde bulunduğumuz şu modern ve teklonojik zamanın Müslümanlık deneyiminde nasıl bir anlama işaret ettiği çok önemlidir. Bun-

dan dolayıdır ki, Kur'ân ve sahih sünneti ana mihvere alacak bir yaklaşımla, Hz. Peygamber'in (s) örnekliliğini samimi bir şekilde ele almak ve İslam dininin bu konuda neler söylediğine bakarak genel anlamda bir durum tespiti yapıp toplumsal güveni sağlama noktasında Kur'ân-ı Kerîm'in rolünü kavramak kaçınılmaz ve koşulsuz bir gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Eğitim ve öğretim ilkeleri hakkında araştırma yaparak Kur'ân-ı Kerîm'e dönmek, bu ilmi çalışmalar ile beraber ilkelere ulaştıran genel metot ve araçlarından istifade etmek toplumsal güveni sağlamada en önemli alanlardandır.

Kur'ân-ı Kerîm ile irtibatı olan farklı uzmanlık alanlarına teşvik etmek ve onları desteklemek; bu alanlarda araştırma yapan ve bu alanlar ile ilgilenenlerin önündeki tüm engelleri kaldırmak en önemli hizmetlerdendir.

Müslümanlık bilinç ve şuuru ile huzur ve uyumun olduğu her yerde, toplumsal güven kendiliğinden teşekkül edecektir. Zira toplumsal güven ortamının oluşması için toplumsal uyum gerekmektedir. Bu da mü'minlerin birbirleri ile bağlılığı ve uyumu ile gerçekleşir. Mü'minlerin birbirine bağlılığı ve uyumu ise, taşları birbirine kenetli yalçın bir duvar gibi metin ve sağlamdır.

Bugün Cenabı Allah'ın insanlığa tevdi ettiği emanetlere hakkıyla riâyet edilmediği için küresel ölçekte bir güven bunalımı yaşanmaktadır. Fertler, bireyler, cemiyet ve toplumlar arası ilişkileri sarsan, bunalımları arttıran, huzursuzlukları en yüksek bir dereceye çıkartan olayların ve hâdiselerin ardı arkası kesilmiyor. Bundan dolayıdır ki gün geçtikçe insanların gerek hemcinsleriyle gerekse de tabiatla olan ilişkileri bozuluyor ve bunun neticesinde de dünyamız daha da

güvensiz bir hale geliyor. Hergün değişik mecralarda görülen kargaşa ve kaos ortamı, güvensizlik ve korku tablosu, insanların bitmek ve tükenmek bilmeyen hırs ve tamahları yüzünden bozulan tabiatın dengesi bir hayli endişe uyandırıyor. Ortak yaşama yurdu olan dünyanın güvenliği ve geleceği tehlike altındadır. Neden bu hale gelindi? İslam âlemi neden ve nasıl bu hale geldi? Tüm bunları düşünmek zorunda değilmiyiz?

KAYNAKÇA

Avdeh Abdulkadir. *et-Teşriu'l- Cinâyi'l-İslamî*, Müessesetu'r-Risale, Beyrut, 1969.

Akdemir, Hikmet. *Mesnevî'de Kur'ân Yorumları*, İnsan Yayınları, İstanbul, 2010.

....., *İnsan Hak ve Hürriyetlerinin Gelişmesinde Kur'ân-ı Kerîm'in Rolü*, HRÜ. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, Şanlıurfa, 2001.

Mansur. Ali. *Nizamu't-Tecrim ve'l-İkab fi'l-İslam*, Müessesetu'z-Zehra, Medine, 1976.

Askalanî, Ahmet bin Hacer. *Sahih-i Buharî, Fethu'l-Barî*, Daru'l-İfta, Riyad, 1995.

Beyzâvî, Nâsirüddîn Ebû Saîd (Ebû Muhammed) Abdullâh b. Ömer b. Muhammed. *Envâri't-tenzîl ve esrârü't-tevîl*, thk. Muhammed Abdurrahman Mar'aşlî, Daru ihyai't-turasi'l Arabi, Beyrut, 1997.

Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail. *Sahihi Buhari*. nşr. Mustafa Dib El- Buğa, Daru İbn Kesir, Beyrut, 2009.

Bozkurt, Nebi. “İltimâs” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, TDV yayınları, İstanbul, 2000.

Cevherî, İsmail b.Hammad. *es-Sihâh*, Beyrut: Dâru'l-İlm lilmelayin, 2. Basım, 1979.

Çağrı, Mustafa. “İltimâs” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, TDV yayınları, İstanbul, 2000.

Çalışkan, İsmail. “Güven Toplumunun Kur'ânî Temelleri: Hz. Muhammed ve Güven Toplumu, DİB Yayınları, Ankara, 2017.

Ebu'l-Mu'atî, Hafız. *en-Nizâmu'l-İkâbi'l-İslamî*, Müessesetu Daru't-Teavun, Kahire, 1976.

Hadimî, Nureddin bin Muhtar. *İlmu'l-Makâsîdu's-Şer'iyye*, Mektebetü'l-Ubeykan, Riyad, 2001.

Hassun, Ali b. Abdurrahman. *el-Ehdâfu't-Teşrîyye lil-Ukûbati fi'l-İslam*, Melik Suud Üniversitesi, El-Ulumu't-Terbeviyye ve'd-Dirasatu'l-İslamiyye Dergisi, 1(2001)

Ferra, Ebu Ya'la, Muhammed. *el-Ahkâmu's-Sultaniyye*, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, 1983.

İbn Hümam, Kemaleddin Muhammed. *Fethu'l-Kadîr*, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, 2002.

İbn Aşur, Muhammed Tahir. *Makâsîdu's-Şer'iati'l-İslamiyyeti*, Daru'l-Kitabi'l-Lübnanî, Beyrut, 2011.

İbn Kudame, Ebu Muhammed, Abdullah bin Ahmed bin Muhammed. *el-Muğnî*, Daru'l-Hecr , Kahire, 1985.

İsfehânî, Rağıp, Ebü'l-Kâsım, Hüseyin b. Muhammed b. el-Mufaddal. *Câmi'u't-tefsîr (Tefsîru Râğıb)*, thk. Muhammed b. Abdulaziz, Tanta Üniversitesi Edebiyat fakültesi, 1999

Karaman, Hayrettin, vd., . *Kur'ân Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2003.

Mâtürîdî, Ebû Mansûr Muhammed b. Muhammed b.

Mahmûd. *Tefsirü'l-Kur'âni'l-Azim (Te'vilâtu ehli's-sünne)*, Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 2005.

Mâverdi, Ebü'l-Hasan Ali b. Muhammed. *en-Nüket ve'l-Uyûn (Tefsiru'l-Maverdi)*, thk. Seyyîd b. Abdülmaksûd b. Abdürrahîm, Daru'l-kutubi'l-ilmiiyye, Beyrut, 1992.

Muhammed el-Ahmed. *Hukmu'l-haps*, Mektebetu'r-Rüşd, Riyad, 1982.

El-Uvv, Muhammed Selim. *Fi Usuli'n-Nizami'l-Cinayi'l-İslami*, Daru'l-Maarif, Riyad, 1976.

Nevevî, Ebu Zekeriyya, Yahya bin Şeref. *Şerhu'n-Nevevî ala Sahihi'l-Müslim*, Daru'l-Fikr, Beyrut, 1980.

Müslim bin Haccac, Ebu'l-Hasan, en-Nisaburî. *el-Camiu's-Sahih*, Daru'l-Fikr, Beyrut, 1985.

Razî, Fahreddin. *et-Tefsiru'l- Kebir (Mefatihü'l- Ğayb)*, Daru İhyau't-Turasi'l-Arabi, Beyrut, 2005.

Şafii, Ebu Abdullah, Muhammed b. İdris. *Tefsiru'l-İmami's-Şafîi*, thk. Ahmed b. Mustafa el-Ferran, Daru't-Tedmuriyye, Riyad, 2006.

Şâtıbî, Ebu İshak, İbrahim b. Musa b. Muhammed. *el-Muvâfakat*, thk. Meşhur b. Hasan Al Selman, Daru'l-Ma'rife, Beyrut, 2008.

Taberî, Ebu Cafer Muhammed b. Cerir. *Câmiu'l-Beyan 'an te'villi âyi'l-Kur'ân*, thk. Ahmet Muhammed Şakir, Müessesetu'r-Risale, Kahire, 2000.

Vahidî, Ebü'l-Hasen Alî b. Ahmed b. Muhammed. *en-Nisâbûrî, el-Vasîf fi tefsîri'l-Ķur'âni'l-mecîd*, thk. Âdil Ahmed Abdülmecvûd v.dğr., Daru'l-kutubi'l-ilmiiyye, Beyrut, 1994.

Zemahşerî, Ebu'l-Kasım Cârullah Mahmud b. Ömer. *el-Keşşâf 'an hakâiki şavamizi't-tenzil ve uyuni'l-ekavili fi vücûhi't-te'vil*, Daru'l-Kitabi'l-Arabi, Beyrut, 1986.

Zeylaî, Fahreddin Osman. *Tebyinu'l-Hakaik*, Daru'l-Marife, Beyrut, 1992.

Abdullah b. Abdulmuhsin et-Türkî. *el-Emnu fi Hayati'n-Nasi ve Ehemmiyetuhu fi'l-İslami*, 1/62 *shame-la.ws/index.php/book/31563*, (Erişim: 26Temmuz 2020)

Hallaf, Abdulvahhab. *İlmu Usuli'l-Fıkhi ve Hulasatu't-Teşriû'l-İslamî*, (Mısır: Matbaatu'l-Medeni, 2016), 1/226, <https://waqfeya.com/book.php?bid=11122>, (Erişim: 26Temmuz 2020)

Cihan, Tahir Muhammed Abdulhalim. *et-Ta'sil's-Şer'i li'l-Emni'l-İctimaî*, 7, fiqh.islammessage.com, (Erişim: 28Temmuz 2020)

www.tdk.gov.tr, (Erişim: 26Temmuz 2020)